

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація Слов'янські мови і література (переклад включно),
перша польська

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Магістр

**АТМОСФЕРА ФАНТАСТИЧНОГО РЕАЛІЗМУ У ТВОРАХ
БРУНО ШУЛЬЦА І ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ КРИЗЬ
ПРИЗМУ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕКСТУ**

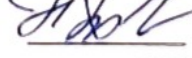
КвРФПІм.023066.01.04.00

здобувача II курсу групи ФПІм-23-1 Володимира МАЛИКА
підпис, дата

Керівник

 Людмила СТАНІСЛАВОВА
канд. філол. наук, доцент

До захисту допускаю:

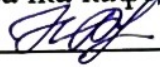
Завкафедри слов'янської філології Наталія ТОРЧИНСЬКА
канд. філол. наук, доцент

Хмельницький

2024

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	гуманітарно-педагогічний
Кафедра	слов'янської філології
Рівень вищої освіти	магістр
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.033 Слов'янські мови і літератури (переклад включно), перша – польська
Освітня програма	освітньо-професійна

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувачка кафедри слов'янської філології

(Неля ПОДЛЕВСЬКА)
17 жовтня 2023 року

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну роботу **МАЛИКУ ВОЛОДИМИРУ ЯРКОВИЧУ**

1. Тема роботи: «Атмосфера фантастичного реалізму у творах Бруно Бульца і їх переклад українською мовою крізь призму культурного контексту»,

Затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології від 16 червня 2023 року, протокол №12.

2. Термін подання студентом завершеної роботи – грудень 2024 року.

3. Вихідні дані роботи. Не дивлячись на наявність великої кількості наукових установ, які займаються дослідженням творчості Бруно Шульца, все одно ведеться науковий пошук стратегічних шляхів перекладу творів Бруно

Шульца українською мовою, із збереженням оригінальності текстів крізь призму культурних контекстів та атмосфери фантастичного реалізму, що і зумовлює актуальність теми дослідження.

4. Перелік підлеглих розробці питань.

- Провести аналіз культурної специфіки та стилістики творів Бруно Шульца;
- визначити термін фантастичний реалізм як літературний напрям;
- проаналізувати наукові праці, які займалися визначеною проблематикою;
- дослідити творчість Бруно Шульца, зокрема такі відомі твори як «Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін.;
- проаналізувати проблеми передачі культурних особливостей в перекладі творів Бруно Шульца із збереженням оригінальності текстів;
- дослідити проблематику перекладу творів Бруно Шульца на українську мову із збереженням оригінальності текстів
- визначити місце творів Бруно Шульца в польській літературі;
- з'ясувати місце художнього доробку письменника у контексті розвитку української літератури;
- схарактеризувати творчий доробок письменника за ідейно-тематичними та жанровими особливостями;
- охарактеризувати труднощі та стратегії перекладу творів Бруно Шульца на українську мову;

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
	немає		

7. Дата видачі завдання – 17 жовтня 2023 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Найменування етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2023 року	
2	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень-жовтень 2023 року	
3	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень-жовтень 2023 року	
4	Написання першого розділу кваліфікаційної роботи	Листопад 2023 – січень 2024 року	
5	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації у збірниках наукових праць та участі у конференціях	Жовтень - грудень 2023 року- Жовтень-грудень 2024 року	
6	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	Лютий-червень 2024 року	
7	Написання «чорнового» варіанту кваліфікаційної роботи	Вересень – листопад 2024 року	
8	Попередній захист дипломної роботи	Листопад 2024 року	
9	Остаточне завершення дипломної роботи	Грудень 2024 року	
10	Подача дипломної роботи на кафедру	Грудень 2024 року	

Здобувач освіти

Володимир МАЛИК

Керівник

Людмила СТАНІСЛАВОВА

АНОТАЦІЯ

Тема роботи: «**Атмосфера фантастичного реалізму у творах Бруно Шульца і їх переклад українською мовою крізь призму культурного контексту**».

Автор – Володимир МАЛИК.

Науковий керівник – Людмила СТАНІСЛАВОВА

Обсяг дипломної роботи –103 сторінка, із них 85 сторінок основного тексту.

Робота містить 112 джерел посилання.

Ключові слова: *художній переклад, україномовний переклад, контекст, фантастичний реалізм, культурна специфіка творів, стилістика творів, Бруно Шульц, перекладач, культурний контекст.*

Дана кваліфікаційна магістерська робота присвячена дослідженню особливостей перекладу творів Бруно Шульца на українську мову і пошук шляхів збереження оригінальності текстів крізь призму культурного контексту та атмосфери фантастичного реалізму в творах польського письменника Бруно Шульца «Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін. В магістерській роботі ретельно вивчалися твори Бруно Шульца і досліджувалася жанрова специфіка їх перекладу на українську мову крізь призму культурного контексту. Загальними висновками ми підсумували результати дослідження у кваліфікаційній роботі які надали певні твердження і узагальнення.

Метою дослідження є визначення атмосфери фантастичного реалізму у творах Бруно Шульца і пошук шляхів їх перекладу на українську мову крізь призму культурного контексту.

Мова йде про особливості прозових текстів і їхній зміст та стиль, які важко піддаються однозначному жанровому визначенню, оскільки їх модерна жанрова структура з фантастичним реалізмом визначається

факторами не лише змістовно стверджуючими, а й формальними.

Вивчаючи стан наукової розробки теми кваліфікаційної роботи слід наголосити, що проблема дослідження впливу культурного контексту фантастичного реалізму на створення та структуру тексту перекладу із збереженням оригінальності текстів, зокрема перекладу творів «Цинамонові крамниці» та «Санаторій Під Клепсидрою» і ін., в нашій державі залишається недостатньо дослідженою і потребує подальшого ретельного і в той же час осмисленого вивчення.

Специфіка об'єкту і цілей дослідження зумовили застосування таких методів: описового; аналізу та індуктивного узагальнення отриманих фактів; кількісного, компонентного й контекстуально-інтерпретаційного аналізу; елементів рецептивного аналізу тощо. Джерельною базою наукової розвідки послуговували збірки шульцівських оповідань «Цинамонові крамниці» (15 оповідань) і «Санаторій під Клепсидрою» (13 новел) і ін.. Проаналізовано і досліджено наукові доробки всіх перекладачів шульцівської художньої прози з польської мови на українську, таких як: І. Гнатюк, В. Меньок, А. Бондар, Ю. Андрухович, С. Бреславська, О. Бунда, Т. Возняк, Л. Герасимчук, Т. Думан, А. Павлишин, Л. Скоп, Б. Струмінський, М. Яковина А. Шкраб'юк. Кожен із цих перекладачів є фахівцем з польської мови, професійним перекладачем, оригінальним мислителем із власним баченням специфіки творів Бруно Шульца. І на основі досліджень з'ясовано, що Автор, сюжетно розглянувши особливості перекладів різних фахівців, акцентуємо: українською мовою можна досить колоритно і неординарно передавати не тільки українську галицьку атмосферу, але й єврейсько-польську, у якій саме жив і творив видатний митець. Вважаємо, що україномовні переклади шульцівської прози є на даний час дуже доцільними, вкрай важливими, своєчасними і необхідними у сучасному українському науковому, перекладацькому і літературознавчому дискурсі як для шульцівської спільноти, так і для майбутніх науковців і перекладачів творчості Бруно Шульца, а також і для звичайного українського читача, та й для самого

митця – повернення його загадковості у творах крізь призму минулого, через фантастичний міфічний реалізм, завдяки україномовним перекладам – до надзвичайної провінції мрій.

У нашій сучасній історіографії недостатньо робіт, які б в повному обсязі аналізували та висвітлювали притаманні особливості перекладу текстів творів Бруно Шульца в досліджуваній темі. При підготовці дослідження були використані доступні джерела та література українською, англійською та польською мовами, різні за своєю цілеспрямованістю, науковою цінністю, методами дослідження, висновками і рекомендаціями. Велика кількість наукових та літературних джерел дала змогу провести аналіз матеріалів для ретельного дослідження поставленої проблематики.

Автор _____

Володимир МАЛИК

ЗМІСТ

Вступ.....	9
1. Аналіз культурної специфіки та стилістики творів	
Бруно Шульца.....	15
1.1 Фантастичний реалізм як літературний напрям: основні характеристики та естетичні принципи.....	15
1.2 Аналіз культурних контекстів у творах Бруно Шульца («Санаторій під Клепсидрою», «Динамонові крамниці» і ін..).....	29
1.3 Літературний контекст: місце творів Шульца в польській літературі	43
2. Специфіка перекладу творів Бруно Шульца на українську мову.....	51
2.1 Проблеми передачі культурних особливостей в перекладі творів Бруно Шульца.....	51
2.2 Збереження стилю та атмосфери фантастичного реалізму у перекладі на українську мову творів Бруно Шульца.....	68
2.3 Аналіз специфіки перекладів фантастичних елементів у творах Бруно Шульца: збереження атмосфери та оригінальності текстів.....	77
Висновки.....	89
Перелік джерел посилання.....	95

ВСТУП

Актуальність дослідження. Фантастичний реалізм який виник в кінці ХІХ – початку ХХ ст в літературі, як елемент художньої творчості відкрив нові можливості для мистецького перетворення, коли традиційні елементи відтворюються у новому контексті, відображаючи сучасні тенденції та унікальний погляд сучасного митця. Все це послугувало виникненню нового неординарного типу письменника. У світлі літературознавства фантастичний реалізм і модернізм виступають як своєрідний творчий досвід, що дозволяє автору проводити порівняння із філософськими концепціями, вносити певні трансформаційні зміни відносно традиційних образів та відтворювати власний погляд на світ через призму глибокої уяви і попередніх творчих досягнень.

Сучасні культурологи, літературознавці та мистецтвознавці і інші науковці, прагнуть повніше виявити типологічні закономірності в різновидах художньої творчості, розширювати межі своїх можливостей, досліджувати уподібненість не тільки в розвитку європейських літератур і мистецтв, чи споріднених явищ в окремих видах мистецтв. Крім того вони першочергово повинні акцентувати увагу на національні види мистецтв, виявляти їх спорідненість з іншими міжкультурними творчостями, визначати взаємопроникнення елементів суміжних художніх мистецтв чи інших видів творчої діяльності, знаходити спільне у витворах окремих митців чи творців фантастичних творів, спектрально перетинати їх.

Найактуальніше і найцікавіше спектральне поєднання трапляється в тих випадках, коли один і той же митець володіє одночасно двома і більше видами мистецтва, тобто одночасно він є і письменником і художником і музикантом. От наприклад такими митцями ми можемо назвати Вільям Блейк, Данте Габріель Россетті, Тарас Шевченко, Станіслав Виспянський, Володимир Винниченко, Іван Багряний та ін. При цьому майстерність і обдарованість митця як літератора чи художника може бути рівноцінною чи різнозначною. Беззаперечно до таких майстрів ми можемо віднести і Бруно

Шульца з його цінними витворами мистецтва в царині графіки, письменництва і малярства. Це без сумнівів, надзвичайно обдарована і багатогранна постать, яка в наш час znana за його творами як письменника, талановитого художника, живописця, маляра, графіка, рисувальника, ілюстратора. Крім того він відзначений історією як прискіпливий літературний критик, вдумливий теоретик літератури, відомий епістолограф, професійний перекладач, філософ і мудрий педагог. Він є митцем, який залишив наступним поколінням свій творчий наробок майже у всіх царинах мистецтва і сферах діяльності, іноді зовсім різних і віддалених одна від одної. Так Бруно Шульцові вдалося досягти значних вершин таланту. Творче мислення багатогранного таланту митця його мистецька енергія є особливо феноменально відображеною у його оригінальній творчості. Його талант аналітика і в той же час митця, педагога і письменника тісно поєднуються і переплітаються, дивовижно співпадають, та в основному підсилюють ефект творчості один в одному.

В основі творчості Бруно Шульца ідея використання атмосфери фантастичного реалізму, культурних контекстів, фантазії, магічних образів, персонажей, подій і ін. відкриває нам таку багатогранну талановиту особистість яка рідко трапляється, то завдяки своїм унікальним творам він вважається професіоналом в царинах різних сфер мистецтва.

В наш час дуже активно почали досліджувати, аналізувати і перекладати творчу спадщину Бруно Шульца. І майже всі науковці чим глибше досліджують цю талановиту постать, визнають феноменальну унікальність творчої особистості Шульца. І хоча митець прожив досить коротке життя, творів він виконав чимало. Але на жаль дуже багато творів було втрачено.

От наприклад збереглися його збірки «Цинамонові крамниці» та «Санаторій під Клепсидрою», оповідання «Ундуля», збірка літературно-критичних, теоретично-літературних та філософських текстів «Літературно-критичні нариси» [13] і збірка епістолярних творів Бруно Шульца «Книга

листів» і ін.. Проте наукових праць, у яких є аналіз феноменального таланту Бруно Шульца крізь призму гармонійності поєднання творчості Бруно Шульца сьогодні, небагато. До того ж досліджуючи і перекладаючи твори Б. Шульца завжди постає проблематика в пошуку шляхів збереження оригінальності текстів крізь призму контекстів та атмосфери фантастичного реалізму в згаданих вище його під час їх перекладу на українську мову. Саме цій проблематиці і буде присвячено нашу наукову розвідку.

Саме тому творчість Бруно Шульца, як одного з найвидатніших польських письменників ХХ століття, є унікальним прикладом поєднання культурних контекстів та неповторної стилістики, що робить його твори складними для сприйняття, проте водночас багатозначними та глибокими. Шульц створює літературний світ, у якому поєднуються буденність і магія, минуле і сучасність, єврейські та польські культурні коди. Його твори, такі як «Санаторій під Клепсидрою» та «Цинамонові крамниці», наповнені символічними образами та глибоким філософським змістом, що дозволяє відчутти культурний дух тогочасної Польщі та духовний світ самого автора. У цьому дослідженні ми розглянемо основні культурні аспекти та стилістичні особливості, що вплинули на творчість Шульца, а також дослідимо його внесок у розвиток літератури.

Об'єктом дослідження твори Бруно Шульца «Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін. з атмосферою фантастичного реалізму і їх переклад на українську мову крізь призму культурного контексту.

Предмет дослідження – пошук шляхів збереження оригінальності текстів крізь призму культурних контекстів та атмосфери фантастичного реалізму в творах Бруно Шульца («Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін) під час їх перекладу на українську мову.

Мета кваліфікаційної роботи – з'ясувати особливості перекладу творів Бруно Шульца українською мовою; пошук шляхів збереження оригінальності текстів крізь призму культурних контекстів та атмосфери фантастичного реалізму в творах Бруно Шульца («Санаторій під

Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін.)

Для розв'язання **поставлених завдань** в роботі застосовано комплексну методику дослідження.

Питаннями щодо правильності застосування трансформацій у перекладі творів Юруно Шульца продовжує і надалі цікавити і вітчизняних, і зарубіжних лінгвістів та фахівців з перекладу. Нами проаналізовано і досліджено наукові переклади творів Бруно Шульца і виявлено рівень збереження оригінальності текстів даних творів. Серед перекладачів шульцівської прози з польської мови на українську, ми можемо виділити таких відомих як І. Гнатюк, В. Меньок, А. Бондар, Ю. Андрухович, С. Бреславська, О. Бунда, Т. Возняк, Л. Герасимчук, Т. Думан, А. Павлишин, Л. Скоп, Б. Струмінський, М. Яковина А. Шкраб'юк. Кожен із цих перекладачів є фахівцем з польської мови, професійним перекладачем, оригінальним мислителем із власним баченням специфіки творів Бруно Шульца.

Проте, не зважаючи на ряд наукових доробок з перекладу творів Бруно Шульца на українську мову, залишається невирішеною проблематика специфіки перекладу творів із збереженням оригінальності текстів з художньою стилістикою потребує подальших досліджень.

Актуальність даної роботи зумовлена недостатнім дослідженням та вивченням жанрово-стилістичних особливостей перекладу українською мовою польської специфічної літератури, а також сучасними вимогами та затребуваністю до даного виду перекладу, коли йдеться про передачу не лише змісту оригіналу, а й про оптимальне відтворення стилістичних характеристик і фантастичного і містичного реалізму в текстах.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети й розв'язання завдань у магістерській роботі використано кілька загальнонаукових методів дослідження, а саме: емпіричний, аналітичний, теоретичний, описовий, компонентний аналіз, класифікацію та узагальнення. Для лінгвістичного аналізу використовувалися описовий, порівняльний, контекстуальний та структурно-семантичний методи.

Теоретично-методологічні засади дипломної роботи ґрунтуються на загальних принципах логіки, історизму, об'єктивності, які передбачають науково-критичне використання різноманітних джерел для опису і аналізу подій та явищ. Жоден із принципів не може претендувати на роль єдиного способу опрацювання такого комплексного феномену, як особливості впливу контексту на створення та структуру тексту перекладу, зокрема – технічного тексту, однак у своїй сукупності вони дозволяють зробити необхідний аналіз

Матеріалом дослідження послужили роботи вітчизняних та закордонних вчених у галузі лінгвістики тексту і перекладознавства. Також збірки оповідань Бруно Шульца «Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін.

Джерельну базу становлять оповідання: «Цинамонові крамниці» (пол. «Sklepy cynamonowe»), «Птахи» (пол. «Ptaki»), «Санаторій під Клепсидрою» (пол. «Sanatorium Pod Klepsydrą»), і ін. та наукові праці в царині літературознавства і перекладознавства відомих українських та зарубіжних науковців і дослідників.

Науковою новизною дипломної роботи є визначення специфіки перекладу творів Бруно Шульца і виокремлення головних особливостей цієї проблематики в межах контексту.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що в роботі під час перекладу на матеріалі оповідань зі збірок «Цинамонові крамниці» і «Санаторій під Клепсидрою» і ін. Бруно Шульца вивчається не лише специфіка перекладу на українську мову крізь призму культурного контексту, але і пошук шляхів відтворення і збереження оригінальності текстів із змістом атмосфери фантастичного і магічного реалізму з підтекстом імітації, але й їх вплив на розкриття авторської ідентичності. Це дослідження дало змогу розкрити власні творчі пошуки і філософські роздуми.

Теоретичне значення полягає у можливості використання отриманих результатів у подальших дослідженнях специфіки перекладу творів такого типу і при подальшому вивченні творчості Бруно Шульца.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її дослідження і висновки дають можливість краще зрозуміти процес перекладу художніх творів і можуть бути використані для подальшого аналізу та досліджень цієї проблематики.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів (трьох підрозділів), загальних висновків, переліку використаних джерел, .

У вступі обґрунтовується наукова актуальність теми, визначаються об'єкт, предмет, мета, завдання дослідження, методи вирішення поставлених завдань, визначення наукової новизни роботи, теоретичне і практичне значення кваліфікаційної роботи і ін...

Магістерська робота загальним обсягом 103 сторінки, з них – 85 сторінок основного тексту. Робота складається зі вступу, двох розділів (трьох підрозділів), висновків, списку використаних джерел, що містить 112 позицій переліку використаних джерел. На початку роботи вміщено її зміст. У першому розділі «Аналіз культурної специфіки та стилістики творів Бруно Шульца» розглянуто найпроблемніші теоретичні питання, що виникають у ході дослідження фантастичного реалізму як літературного напрямку, виділено його основні характеристики та естетичні принципи; проаналізовано культурні контексти у творах Бруно Шульца; визначено місце творів Бруно Шульца в літературному контексті Польщі. Другий розділ «Специфіка перекладу творів Бруно Шульца на українську мову» присвячено дослідженню пошуку шляхів точного перекладу специфічних творів Бруно Шульца із збереженням оригінальності текстів: виділено проблеми передачі культурних особливостей в перекладі творів Бруно Шульца; узагальнено пошук шляхів збереження стилю та атмосфери фантастичного реалізму у перекладі на українську мову творів Бруно Шульца; проведено аналіз специфіки перекладів творів Бруно Шульца із збереженням атмосфери та оригінальності текстів.

1. АНАЛІЗ КУЛЬТУРНОЇ СПЕЦИФІКИ ТА СТИЛІСТИКИ ТВОРІВ БРУНО ШУЛЬЦА

1.1 Фантастичний реалізм як літературний напрям: основні характеристики та естетичні принципи

В наші дні все більш активнішим стає процес європейської інтеграції, який проявляється у всієї сфері життєдіяльності нашого українського часопростору. Цей євроінтеграційний процес в силу різних незворотніх причин став дуже затяжним і початок бере з минулого століття, а точніше – кінця минулого тисячоліття. Тут слід згадати, що в царині культурного, наукового і освітнього євроінтеграційного процесу були такі її учасники як науковці, освітяни, поети, піснярі, художники, фантасти, митці і інші цікаві творчі постаті, які активно впливали на всі процеси і залишили цінний і дуже важливий для нас спадок як дороговказ у майбутнє для освітнього, наукового і творчого осмислення та саморозвитку. В середині і наприкінці 1800-х років найбільшого розвитку в літературі і мистецтві набув реалістичний напрям який саме і виник в більшій мірі як заперечення художніх принципів епохи романтизму. Цей літературний напрям затверджується в європейських літературних витворах мистецтва, та й в українському соціумі зокрема. Можемо згадати таких видатних письменників-реалістів як Стендаль (Анрі-Марі Бейль), Оноре де Бальзак, Гюстав Флобер у Франції; Чарльз Діккенс, Вільям Теккерей, Томас Гарді, Шарлотта Бронте в Англії; Генріх Гайне, Теодор Фонтане в Німеччині; Шарль де Костер у Бельгії; Болеслав Прус, Еліза Ожешко в Польщі; Волт Вітмен, Вільям Дін Хоуелс, Марк Твен у США і багато інших. Серед українських реалістів – пізній Тарас Шевченко, Марко Вовчок, Іван Нечуй-Левицький, Панас Мирний, Степан Руданський, Іван Франко, Михайло Коцюбинський і інші.

Реалістичний напрям виник на основі заперечення художніх принципів романтизму. Літературознавець і перекладач Б. Реїзов описує реалізм саме так

«...це була реакція проти байронізму 30-х років, проти «титанічних» героїв і героїнь, проти «шаленої» літератури, проти історичних тем у романі й драмі... проти символічної драми й сентиментально-філософської лірики...». І ось такий стислий перелік розбіжностей цих двох напрямків дає уявлення про основні риси реалізму. Якщо реалістичний напрям акцентував увагу на уявному, вимисленому, тобто дещо відірваному від дійсності світі, то реалістичний напрям саме реальну дійсність робить головним предметом свого зображення. Якщо романтизм переносить дійство у своїх творах у минуле, в екзотичні місця і країни, то реалізм описує тогочасне життя. Романтизм зображає патріархальне ідеальне життя, що відбувається на фоні цілісної природи, в той же час реалізм показує реальне життя міста. Романтизм містить міфи, легенди, казки, а реалізм виводить з під міфів і легенд і описує реальну дійсність, яка стає науковою та соціально визначеною. Романтизм акцентує увагу конфлікту особистості з суспільством з духовної сторони як невідповідності дійсності і мрії, а реалізм посиляється на соціальну природу цього конфлікту. В романтичних творах описується таємничий всесильний герой, а в реалістичних – звичайну людину не наділену ніякими надздібностями, тобто індивіда тогочасного буржуазного суспільства. Романтизм, переважно, відтворюється в поезіях і мова його є поетичною, фольклорною, реалізм звертається до прози, роману, а мова їх є розмовна, побутова, яка використовує жаргони, діалекти та спрощений синтаксис.

Саме тут слід визнати, що романтизм і реалізм у творчості письменників часто не виключають, а можуть гармонійно співіснувати та переплітатися.

І на основі цих двох напрямків появився третій фантастичний реалізм. Для прикладу, Оноре де Бальзак у своїх працях використовує романтичну фантастику (вір «Шагреньова шкура»). Стендель зображає романтичний характер і пристрасті (новелла «Пармський монастир»). У новеллах Меріме поєднується дійсність із фантастикою («Венера Ілльська»), зображається екзотика Півдня («Кармен», «Таманго»), фольклорні мотиви відображаються

в притаманні в «Локіс» і містика в «Джуман». Також елементи романтизму спостерігаються у творах Чарльза Діккенса, Гюстава Флобера, Тараса Шевченка, Івана Франка і ін. Як зауважував литовський філософ, культуролог і письменник, що «Кожний великий реаліст – по своєму романтик. Письменники, яких ми відносимо до класичного реалізму, не відкидають, а продовжують романтичні традиції...Класичний реалізм може розглядатися як завершення романтизму, як «істинний романтизм». Цей автор зазначає в дотепній і образній формі, що розбіжності реалізму й романтизму несуттєві. Як каже філософ, реалізм повинне бути присутнім у романтизмі, а романтизм у реалізмі, і тоді творчість набуде мелодійності, співзвучності, неповторності і вишуканості. Поет-реаліст приймаючи позицію романтика, із серйозної ділової людини стає чарівником, а його твори набувають неординарного фантастичного стилю, а зміст їх стає цікавим, привабливим, романтичним і одночасно реалістичним. Так як реалізм намагається бути найбільш демократичним мистецтвом, то у творах письменники, наслідуючи сентименталістів і романтиків, намагаються додавати на основі реалістичного і романтичного, ще й елітарне, аристократичне, містичне і дуже часто фантастичне, тим самим щораз більше залучаючи читацьку аудиторію до осягання своїх витворів мистецтва.

Отже, романтизм як стиль творчості писемництва, мистецтва, музики, літератури, що саме був популярний у Європі наприкінці XVIII ст. та на початку XIX ст., який стосується краси природи та людських емоцій [91]. І в той же час романтизм заперечує раціональність доби Просвітництва, а також фізичний матеріалізм, і не приймає буденність, та має підвищений запит до фантастики. Тому з поняттям романтизму пов'язують поняття гротескного, містичного, фантастичного, так як те все поєднується в цьому напрямі. Романтики відтворюють у витворах мистецтва щось надто індивідуальне, суб'єктивне, ірраціональне, образне та емоційне [88]. Твори митців цього напрямку відтворювали перевагу емоцій і емоційних станів над розумом, почуттями та інтелектом, досліджували людську особистість, її мудрість, кмітливість та

ерудицію, показували нові погляди авторів творів як на творців ідеального витвору мистецтва. Інколи автори показували нові підходи у створенні творів, використовуючи в мистецькому відтворенні щось віддалене, таємниче, дивне і часом жахливе [88]. Роман найчастіше був оповіданням про лицарів їх пригоди, де висвітлювався їх індивідуальний героїзм. "Новий інтерес до відносно простих, але відверто емоційних літературних виразів минулого мав стати домінуючою ниткою романтизму" [88].

Романтизм в польській та українській літературі почав відображатися з 1800-х початок 1900-х років. Першими виявами українського романтизму була видана 1818 у Петербурзі "Грамматика малороссийского наречия" О. Павловського, також збірка М. Цертелева "Опыт собрания старинных, малороссийских песен" з висловленими в них думками про глибоку самотність та своєрідність української мови і української народної творчості. Першими українськими творами, що започаткували новий напрям романтизму, були поезії Петра Гулака-Артемовського «Твардовський» «Рибалка» (1827) та Євгена Гребінки «Човен» (1833). Але провідна роль належить Харківській школі романтиків, гуртку, засновником якого був професор Ізмаїл Срезневський. У різний час у ньому брали участь такі студенти та викладачі університету як Петро Гулак-Артемовський, Микола Костомаров, Левко Боровиковський, Амвросій Метлинський, Опанас Шпигоцький, Михайло Петренко, Степан Писаревський і ін. Гуртківці писали і романтичні художні твори і наукові розвідки з проблем філології і історії, збирали зразки фольклору, друкували їх окремими книжками, видавали альманахи та журнали. Тут слід до романтичного напрямку українського мистецтва віднести ще творчість і таких письменників, як Віктор Забіла, Олександр Афанасьєв-Чужбинський, Павло Білецький-Носенко, Осип Бодянський і ін. Проте найвищого розвитку романтизм досяг у ранній творчості Т. Шевченка.

Винятковими були ранні поеми Т. Шевченка: першим серйозним твором Тараса Григоровича була "Причинна" (1837), дещо

пізніше “Гайдамаки” (1841, 1844, 1860), “Перебендя” (1839), а в 1846 Шевченко пише перший варіант вірша “Русалка”. Завершено цей твір у 1858 році у Нижньому Новгороді. Можемо згадати і роман "Чорна Рада"(1844-1846) П. Куліша. Історичні драми М. Костомарова "Сава Чалий" (1838) і "Переяславська ніч" (1841) залишилися тільки слабими спробами. Позитивним фактором було те, що українські теми й сюжети у творах польських і українських романтиків вплинули деякою мірою на ознайомлення з Україною, українською історією й культурою в західній літературі й науці.

Польський романтизм розпочинається в 1822 році з виходом збірки Адама Міцкевича «Балади і романси». Розвивається в еміграції і на території Польщі, тому його дуже часто розділяють на зовнішній і внутрішній романтизм. Найвидатнішими представниками цього періоду в польській літературі ми можемо виділити Адама Міцкевича, Юліуша Словацького, Зигмунта Красінського, Юзефа Красєвського і Ципріана Норвіда і ін. [89].

Тут слід зазначити, що головною темою польського романтизму завжди була тема свободи, особливо національної свободи. Література романтизму відіграла у цьому велику роль. Вона надихнула поляків на повстання, яке почалося у 1830 році і було жорстоко придушене російською армією у 1831 році. Варшавський університет тоді було закрито, твори Міцкевича й Словацького заборонено. Тому літературне життя Польщі зосередилось в еміграції, де з'являються «Пан Тадеуш» Адама Міцкевича, «Кордіан» Юліуша Словацького, «Небожественна комедія» Зігмунта Красинського. Велич духу народу, який не скорився перед численною перевагою ворогів, стає головним мотивом творчості польських митців. Саме епоха романтизму дарує полякам Міцкевича й Словацького, українцям – Шевченко.

У Німеччині відомими романтиками були Йоганн Вольфганг Гете, Фрідріх Гельдерлін, Фрідріх Шеллінг, Новаліс, Людвіг Тік. У Франції вклали значний внесок мадам де Сталь і Франсуа-Рене де Шатобріа. Друга фаза романтизму, яка датується 1805-1830-ми роками, зосереджувалася на

наслідуванні місцевого фольклору, народних балад, поезії [88]. Вважають винахідником історичного роману Вальтера Скотта. Поезія зазнала розквіту за часів творчості Байрона, Джона Кітса, Персі Біші Шеллі і ін. Чарльз Роберт Матурен, Франкштейн Мері Шеллі, Ернст Теодор Амадей Гофман писали про надприродне, фантастичне, дивовижне [88].

Саме тоді поступово започаткувався фантастичний напрям у творчості митців.

Фантастичний реалізм – це назва мистецького напрямку середини 20 століття, що відобразився в живописі, літературі, скульптурі, стилістику якого використовують і художники театру – сценографія. Дуже часто фантастичний реалізм замінюють поняттям магичний реалізмом. Першим хто користувався словосполученням «фантастичний реалізм» у 1869 році був Фрідріх Ніцше, і має пряме відношення до творчості Шекспіра [14, ст. 25-29]. В трагедії «Гамлет» в сюжеті описується існування фантастичної істоти серед реальних персонажів. А в 1920-х роках цей термін використовувався вже на лекціях в університетах. Тоді і розпочалося затвердження терміну «фантастичний реалізм». Фантастичний реалізм як мистецький напрям отримав найбільшого поширення серед творців після представлення і успіху картин творчої групи австрійських художників «Віденської школи фантастичного реалізму»: Рудольф Хауснер (1914-1994), Антон Лемден (1929рн), Арік Бауер (1929рн), Вольфганг Хуттер (1928рн), Ернст Фукс (1930рн).

Живопису притаманна властивість передавати у візуальних образах будь-які фантастичні чи абстрактні ідеї.

Фантастичний реалізм, як літературний напрям, виник на основі реального і вигаданого світів, поєднуючи елементи звичайної дійсності з фантастичними мотивами. Цей стиль дозволяє авторам використовувати реалістичні описи повсякденного життя, але в той же час розширювати межі реальності за допомогою елементів фантастичного.

Основною характеристикою фантастичного реалізму є поєднання двох рівнів: реального та ірреального. Фантастичне у тих творах дуже часто

органічно інтегрується в повсякденне життя, створюючи атмосферу загадковості, міфічності та таємничості. Герої, події та обставини можуть бути реалістичними, але водночас сповнені дивними, незвичними рисами, що надають їм додаткового значення. Фантастичний реалізм дозволяє заглибитися в внутрішній світ героїв творів, відкриваючи їхню психологію та філософські роздуми через призму незвичайних подій [14, ст. 55-81]. .

На основі досліджень великої кількості наукових матеріалів ми можемо виділити такі основні характеристики фантастичного реалізму, як:

- симбіоз реального і фантастичного. Тут в основі фантастичного реалізму лежить ідея взаємопроникнення звичайного та надприродного. Наприклад, у творах цього напрямку може бути описане звичайне місто із звичайними вуличками чи звичайне село, в якому водночас мешкають дивні істоти або відбуваються містичні події. Це допомагає авторам створювати рівнозначний сюжет, який викликає у читача відчуття двозначності та невизначеності - ююпсихологізм. Тут важливим аспектом є поглиблене вивчення внутрішнього світу персонажів. Фантастичний реалізм часто звертається до власного самопізнання, внутрішніх конфліктів і рефлексій героїв, які переживають зустріч із чимось загадковим та незрозумілим. Це дає можливість розкривати психологічну глибину характерів та досліджувати вплив незвичних подій на людську свідомість.

- символізм і алегоричність. Фантастичний реалізм часто використовує символи та алегорії для передачі глибинних внутрішніх сенсів. Наприклад, у текстах творів Бруно Шульца звичайні предмети можуть набувати нового, містичного значення, символізуючи приховані страхи, бажання або спогади героїв. Такий підхід дозволяє авторам створювати багатозначні тексти, які можуть бути інтерпретовані по-різному залежно від читацького досвіду.

- деталізація описів. Фантастичний реалізм звертає особливу увагу на деталі. Описи повсякденних предметів, місцевості чи подій можуть бути надзвичайно детальними, але водночас вони набувають особливого значення через їх поєднання з фантастичним. Ця увага до деталей допомагає створити

ілюзію реальності, навіть коли сюжетні сцени виходять за рамки звичного. Естетичними принципами фантастичного реалізму [54, ст. 551]:

- поєднання простого та незвичного. Фантастичний реалізм намагається зробити незвичне зрозумілим, а звичайне – фантастичним і загадковим. Це дозволяє авторам таких текстів співставлятися з читацькими очікуваннями, змушуючи їх сприймати знайомі речі по-новому. Такий підхід допомагає розкривати складність світу та людської природи, де реальність і фантазія переплітаються.

- відчуття атмосфери. Одним із ключових елементів фантастичного реалізму є створення особливої атмосфери фантастичного реалізму, що охоплює читача. Це досягається за рахунок поєднання реалістичних та ірреалістичних описів, що викликає у читача відчуття подиву, напруги та дивовижності. У творах Бруно Шульца атмосфера є важливим інструментом, який допомагає передати відчуття ностальгії, меланхолії, та в той же час прихованої загрози.

- пошук істини через вигадку. Фантастичний реалізм використовує вигадані елементи як засіб для розкриття глибших істин про людину та її світ. Це дозволяє авторам досліджувати теми, які складно передати в межах традиційного реалізму. Фантастичні елементи служать як метафори для опису складних психологічних або соціальних процесів, допомагаючи розкривати глибинні аспекти реальної дійсності.

- співіснування історії та міфології. Фантастичний реалізм часто звертається до народних легенд, міфів та історичних подій, поєднуючи їх з сучасною реальністю. Це створює ефект, коли минуле та теперішнє існують одночасно, накладаючись одне на одного. Таким чином, автори створюють нову реальність, де історичні та культурні пласти співіснують із вигаданими світом.

Також продовжуючи дослідження ми виокремили такі ще важливі аспекти як естетика та функціональність фантастичного реалізму. Естетика фантастичного реалізму спрямована на створення ефекту

ірреального сприйняття реальності, що дозволяє читачеві поглиблено сприймати літературний текст. Фантастичні елементи в такому жанрі не просто виступають як декорації, вони стають засобом виявлення прихованих сенсів [45, ст. 25-29]. Це допомагає автору не тільки зобразити зовнішню дійсність, а й проникнути у внутрішні світи персонажів, демонструючи конфлікти, страхи та мрії, які не завжди піддаються логічному поясненню.

Однією з ключових рис фантастичного реалізму є порушення лінійної плинності часу та простору. Тобто події можуть розгортатися одночасно в кількох часових площинах або відбуватися в уявних просторах. Цей прийом дозволяє автору не тільки розширювати горизонти описуваного світу, але й виявляти певні циклічні моделі, які характерні для внутрішніх процесів людини та суспільства.

Також фантастичний реалізм часто звертається до архетипічних образів та мотивів. Це дозволяє авторам створювати тексти, які мають універсальний зміст і можуть бути зрозумілі читачам з різних соціумів і культур, а їх вмільй переклад підсилює їх розуміння. Використання таких архетипів як «пошук себе», «міф про вічне повернення» чи «боротьба з властими внутрішніми потойбічними міфічними істотами» дозволяє побудувати багатосаровий текст, який має численні різноманітні інтерпретації.

Власне тут ми можемо зазначити специфіку мови і стилю у фантастичному реалізмі.

Одним із найважливіших аспектів фантастичного реалізму є мова. Мова творів, що належать до цього напрямку, зазвичай є поетичною та насиченою певними образами. Використання епітетів, метафор, гіпербол та інших художніх засобів допомагає створювати атмосферу, де фантастичне виглядає органічно й природно з реалістичним. Це не лише сприяє відчуттю «живої реальності», але й дозволяє передати глибинний зміст, який стоїть за поверхневим сюжетом [52, ст. 456].

Важливою складовою стилю фантастичного реалізму є співзвучність гри зі словами та фразами, де одні й ті ж поняття можуть мати різні смислові

значення залежно від контексту . Наприклад, у творах Бруно Шульца звичайні слова можуть набувати магічного змісту, символізуючи внутрішні переживання героїв або відображаючи певні культурні явища. Самі діалоги у фантастичному реалізмі часто набувають характеру загадкових розмов з підтекстом, у яких більше натяків і недомовленості, ніж конкретики. Це сприяє створенню відчуття невизначеності та підкреслює багатогранність сенсу. Читачам пропонується активніше включитися в інтерпретацію тексту, шукати підтексти та приховані значення.

Фантастичний реалізм можна розглядати як певну форму спротиву надмірному раціоналізму та прагматизму, що панували у культурі на початку 20-го століття. У той час, коли науково-технічний прогрес набував все більших обертів, мистецтво і література шукали альтернативи, які дозволяли б заглибитися у таємниці людської душі та знайти відповіді на запитання, що не піддавалися раціональному поясненню [54].

Завдяки фантастичному реалізму автори могли уникнути жорсткої логіки та структури, що обмежувала можливості художнього вираження. Це надавало їм свободу для створення світу, де панують емоції, інтуїція та уява. Фантастичний реалізм стає платформою для дослідження таких тем, як природа свідомості, питання смерті та безсмертя, а також пошук сенсу існування у світі, що втрачає свою певність.

Як стверджують науковці, літературознавці, фантастичний реалізм займає унікальне місце в літературному контексті, будучи своєрідним зв'язком між класичним реалізмом та модернізмом. Він поєднує детальність опису та глибину психологічного аналізу, притаманні реалізму, з експериментальністю та суб'єктивністю, характерною для модернізму. Це робить його багатозначним інструментом для дослідження як соціальних, так і особистісних внутрішніх проблем [57].

У світовій літературі фантастичний реалізм набуває різних форм, залежно від культурного контексту та традицій. У Латинській Америці цей жанр став відомий як «магічний реалізм», тоді як у Європі та зокрема у

творчості Бруно Шульца він розвивався під впливом локальних міфів, історії та фольклору.

Шульц адаптував принципи фантастичного реалізму до польського літературного середовища, створюючи твори, які відображали специфічний дух його рідного краю.

Важливим аспектом фантастичного реалізму є його здатність працювати з психологічними аспектами людського буття. Через використання метафоричних образів автори цього напрямку можуть досліджувати теми, пов'язані з підсвідомістю, такими як страхи, бажання та внутрішні конфлікти. Фантастичні елементи часто стають втіленням внутрішніх станів персонажів, що дозволяє більш глибоко проникнути в їхню свідомість та показати те, що зазвичай приховане у буденній реальності.

У творах Бруно Шульца часто зустрічаються сцени, де реальність зливається з сновидінням, а фантастичні образи відображають внутрішні переживання героїв. Це дозволяє розкрити процеси, які відбуваються на рівні несвідомого, і відобразити складність людської психіки [26, ст.51-70].

Аналізуючи тексти творів Бруно шульца ми можемо поєдувати фантастичний реалізм та естетику мрій і спогадів. Тут фантастичний реалізм нерідко звертається до тематики спогадів, мрій та дитячих переживань. Це дає можливість авторам досліджувати взаємозв'язок між минулим і теперішнім, також досліджувати минуле як пам'ять і пережитий досвід впливати на сучасне сприйняття світу. У творчості Бруно Шульца цей елемент стає одним з ключових: фантастичні і магичні елементи переплітаються із спогади з дитинства, створюючи відчуття одночасної ностальгії, казковості та чудесності.

Таким чином, фантастичний реалізм виступає не просто як літературний напрям, а як спосіб розуміння світу, де немає чіткої межі між реальністю та вигадкою. Він дозволяє побачити у звичайному магичне та зрозуміти, що наша дійсність багатогранніша, ніж здається на перший погляд.

Особливості фантастичного реалізму у творах Бруно Шульца ми

можемо виділити досліджуючи його твори.

Бруно Шульц – видатний польський письменник єврейського походження, чия літературна творчість нерозривно пов'язана з його художніми талантами. Шульц, який жив і творив у міжвоєнній Польщі, залишив по своїй літературній спадщині, що стала класикою модернізму. Хоча його творчий доробок обмежується двома збірками оповідань – «Цинамонові крамниці» (1934) і «Санаторій під клепсидрою» (1937), – ці твори стали основою для нового напрямку в літературі, який можна охарактеризувати як фантастичний реалізм. Його твори демонструють особливу естетику, в яку реальність і фантастика переплітаються, створюючи дивовижну атмосферу, де буденність і магія живуть поруч [41, ст. 25-42].

В своїх творах Бруно Шульц завжди вказував на взаємозв'язок реальності та фантастики. Одна з основних особливостей стилю Бруно Шульца є взаємопроникнення реального та фантастичного, яке є основоположним принципом його художньої естетики. На відміну від традиційного реалізму, де акцент робиться на точній відтвореній реальності, у шульцівських текстах фантастика є невід'ємною частиною повсюдного життя героїв. Наприклад, у «Цинамонових крамницях» місто, в якому живе герой, сприймається ним як місце фантастичних подій, а звичні крамниці, вулиці та будинки перетворюються на театри магічних подій [39, ст. 196].

Це взаємопроникнення реального і фантастичного є одним із центральних елементів його поетики. Для Шульца фантастичне не є чимось чужим чи протиприродним реальності, а навпаки, воно стає як природне продовження світу, так і віддзеркаленням внутрішнього стану персонажів. Цей підхід дозволяє письменнику створювати оповіді, в яких буденність набуває символічного та містичного значення, а звичайні події можуть раптово набувати надзвичайного виміру.

Шульц досить вміло використовує в своїх витворах мистецтва прийоми міфологізації життя для створення свого світу, в якій кожна подія, кожен об'єкт набуває символічного міфічного значення. У творах реальність часто

сприймається крізь призму стародавніх архетипів і міфів, що перетворює життя на метафору для чогось значно більшого і важливого. Наприклад, образ батька в «Цинамонових крамницях» стає не просто як конкретна фігура в житті головного героя, а як символ патріархальної влади і творчої зростаючої енергії.

Міфологізація є не лише способом надання подій символічного і міфічного сенсу, але й засобом, який хоче Шульцу розкрити взаємозв'язок між минулим і теперішнім. У цьому контексті твори Шульца можуть бути інтерпретовані як спроба відновити втрачені зв'язки з минулим через міф, де кожен архетип стає символом певного універсального досвіду. Це дозволяє письменникові створити не просто конкретний наратив, а багаторівневу розповідь, де кожен елемент має своє глибинне значення [38, ст. 210].

Також в творах Бруно Шульца досить чітко відображаються філософські та психологічні аспекти, що надаються людству у спадщину для осмислення і роздумів. Твори Шульца пронизані глибоким психологізмом, який відображає внутрішній світ його героїв. Через фантастичні елементи письменник досліджує внутрішні конфлікти своїх персонажів, зокрема кризу ідентичності, відчуття та пошук себе. Часто головні герої його оповідань часто переживають внутрішню боротьбу між бажаннями залишитися в дитячому світі фантазій і потребою прийняти реальність дорослого життя. Це показує екзистенційну тривогу, характерну для модерністської літератури того часу.

Фантастичні перетворення та дивовижні події у творах Шульца є метафорами для внутрішніх переживань героїв. Наприклад, у «Птахах» з «Цинамонових крамниць» батько героя перетворюється на птаха, що символізує його втрату контролю над реальністю і зануренням у світ власних фантазій. Це перетворення не є буквальним, а радше відображає його духовний і психологічний стан [39, ст. 201].

Психологічна глибина творів Шульца також проявляється у тому, як він показує суб'єктивне сприйняття часу і простору. Його герої не живуть у лінійній світовій хронології; вони часто повертаються у своє минуле,

переживають одні й ті ж події знову і знову. Цей мотив повторення і повернення до дитинства можна трактувати як спосіб уникнути трагічної реальності дорослого життя.

Одним із ключових аспектів фантастичного реалізму Шульца є невинна плинність часу і простору. У творах цих категорій немає чітких його меж і не підпорядковуються звичним законам фізики. У «Санаторії під клепсидрою» головний герой відвідує санаторій, де час зупинився, і цей простір стає місцем, де минуле і теперішнє можуть співіснувати. Це все дає можливість авторові створювати наративи, в яких час не просто тече, а змінюється, інтерпретується, повторюється або взагалі перестає існувати.

Таке сприйняття часу і простору в творах Шульца дозволяє створити атмосферу, де органічне фантастичне стає частиною життя письменника. Це також дозволяє його героям втекти від реальності в інший вимір, де вони можуть переглядати своє минуле, як у дзеркалі, оминати негаразди, трагедії та нещастя, тобто переховуватися за так званою «ширмою». У цьому контексті є також мотив дзеркала, який часто зустрічається у Шульці і символізує перехід між світами – реальним, міфічним і фантастичним.

Трансформація образів [73, ст. 64-66]. Твори Шульца насичені трансформаціями образів, де предмети і персонажі можуть змінити свою форму і суть. таке перетворення не просто є частиною фантастичного світу, а виступають як метафори для вірування глибоких філософських і психологічних ідей [22]. Наприклад, в оповіданні «Пан» батько головного героя перетворюється на манекен, втрачаючи свою людську сутність, що символізує занепад його впливу і влади. Подібні метаморфози відображають відчуття нестабільності світу і його мінливості. Ці перетворення можна також розглядати як критику буржуазного суспільства, яке втрачає свою людяність і занурюється у матеріалізм. Через образи перетворених людей і речей Шульц показує, як люди втрачають свою індивідуальність, стають частиною механічного світу, де домінують гроші і влада [55, ст. 210].

В той же час дитинство у творах Шульца є не просто якимось періодом

життя, а стає своєрідним символом творчого потенціалу і фантазії. Зокрема герої, в «Цинамонових крамницях», повертаються до дитинства, намагаючись знову пережити минулий щасливий світ, де реальність і фантазія зливаються в одне ціле. Дитинство для Шульца є простором, де межі між можливим і неможливим стираються, і саме через дитячу уяву він створює свої фантастичні світи. Головний герой його творів часто бачить світ крізь призму своїх дитячих вражень і сприймає будь-яку річ як щось вимишлене, чарівне і незвичне.

Отже, романтики і фантасти того часу намагалися, відобразити в творчості, що емоції і почуття є вищими за інтелект і розум. Вони зосереджували увагу на індивідуальному, надприродному відчутті. В понятті містичного ми можемо все буття пов'язати з вірою в те, що все в житті містить прихований сенс і кожна людина може об'єднатися з Богом. Але часом містичне поєднують магією або магічними силами, таємними і навіть темні[35]. Оскільки людей завжди цікавила містика, і уявлення про містичне ґрунтоване на людських відчуттях, тому і автори дуже часто у своїх творах описували містичне. Деякі автори містики розглядали інтуїтивно крізь призму психіки, де містичне це відчуття чогось безкінечного затвердженого в чомусь кінцевому [55, ст. 210].

1.2 Аналіз культурних контекстів у творах Бруно Шульца («Санаторій під Клепсидрою», «Цинамонові крамниці» і ін..)

Термін «контекст» дуже широко використовується в гуманітарних науках, зокрема в літературних творах та й у повсякденному мовленні зокрема. Контекст є невід'ємною частиною лінгвістики й перекладознавства, так як має вагомe значення для створення перекладу. Отже, розглянемо детальніше це поняття в літературо та мовознавстві та перекладознавстві. В наш час лінгвістичні науки в Україні і за кордоном виокремлюють

пріоритетні напрямки в теорії перекладу, а саме вивчення історіографії перекладацької діяльності, історичне сприйняття і розвитку перекладацьких концепцій, вивчення методики і специфіки пошуку стандартних і нестандартних аспектів діяльності перекладача, дослідження специфіки двомовності, переклад текстів за характером, дослідження мовних трансформацій при перекладі і ін. [42, с. 245-272].

Контекст походить від латинського слова «*contextus*» і означає «з'єднання», «зв'язок», «поєднання» - це термін, який широко використовується в таких гуманітарних науках як лінгвістика, семіотика, соціологія, філософія і ін... Контекст – це загальний фон або середовище, яке надає певний сенс окремим словам, виразам або діям. У мовознавстві та літературі контекст допомагає зрозуміти значення слів чи фраз на основі того, де і як вони використовуються. Це може бути текстовий контекст (сусідні слова та речення), соціальний контекст (оточення, в якому була сказана фраза), або навіть історичний (умови певного часу). Наприклад, слово «ключ» у різних контекстах може означати річ, якою відкривають двері, або важливий елемент для розв'язання певної проблеми.

Культурний контекст – це набір культурних аспектів, які впливають на розуміння тексту, ситуації чи події. До них належать традиції, звичаї, історія, мова, цінності та норми певної культури. Культурний контекст має важливе значення в спілкуванні, перекладі та інтерпретації будь-яких культурних творів, адже він дозволяє краще зрозуміти глибший, символічний або емоційний сенс, закладений автором. Наприклад, під час перекладу книги або фільму культурний контекст допомагає уникнути непорозумінь, коли певні символи чи вислови можуть мати зовсім інше значення для іншої культури.

Таким чином, культурний контекст надає додатковий сенс і глибину, пов'язуючи текст або подію з відповідним культурним досвідом аудиторії, роблячи його більш зрозумілим і близьким.

Україномовний переклад крізь призму культурного контексту – це підхід до перекладу, який враховує культурні особливості, цінності, звичаї та

історичні відмінності українського народу. Його мета – створити переклад, який не тільки точно передає значення оригінального тексту, але й резонує з українською культурою, забезпечуючи емоційне та когнітивне сприйняття для україномовної аудиторії [49, с. 333].

Виділимо основні принципи такого підходу:

- адаптація культурних реалій: Під час перекладу деякі реалії можуть потребувати адаптації, щоб бути зрозумілими українському читачеві. Наприклад, англійські свята або традиції можуть бути замінені на схожі українські або доповнені поясненнями.

- ідіоми та фразеологізми: Кожна мова має свої характерні вислови, які можуть бути незрозумілими або втрачати сенс при буквальному перекладі. У такому разі перекладач шукає відповідники, які звучать природно для української культури.

- емоційне забарвлення та тон: Важливо зберігати не тільки зміст, але й стиль та тон оригіналу, при цьому роблячи текст доступним для української аудиторії. Наприклад, у перекладі дитячих книг може бути використано більше пестливих форм, властивих українській мові.

- історичні та політичні нюанси: Враховуються також історичні та політичні аспекти. Наприклад, у текстах, що торкаються історії, доцільно зважати на національну пам'ять та почуття українського народу.

Такі переклади сприяють глибшому розумінню та прийняттю перекладених творів, допомагають читачеві «побачити» текст у звичному культурному контексті. Це особливо важливо у художній літературі, кінематографі, маркетингових текстах та інших творах, де важливо враховувати культурний фон аудиторії для досягнення повного емоційного ефекту.

Отже, серед різних напрямків теорії перекладу важливе місце займає і контекст. Теорія сучасного перекладу охарактеризовується різними теоретичними концепціями. Існує ряд факторів, які формують загальну картину теорії перекладу:

- певні закономірності, притаманні перекладу у всіх його різновидах;

- систематизація вивчення його сутності, природи, принципів та цілей зокрема;
- постійне існування проблеми перекладу у відтворенні ориганілу тексту;
- виявлення історичної ролі перекладу в розвитку міжнародної, міжмовної і міжкультурної комунікації соціумів,
- взаємовідношення перекладу з іншими видами духовної діяльності [52, с. 53 -67].

Історичний розвиток теорії перекладу показує взаємозв'язок між різними літературними течіями, що створювали переклади з літературною оригінальністю текстів. Ця теорія пояснює та вивчає обумовлене історичними причинами переосмислення творчості тих чи інших письменників саме у перекладі, розглядає запозичення ідей, образів, та мотивів із творів зарубіжних авторів через переспіви, переклади та художні рисунки. Положеннями історії теорії перекладу користується критика художнього перекладу, завдання якій є можливість оцінювати якість нових перекладів [29, с. 256].

Як стверджують науковці, що сучасне перекладознавство як вітчизняне так і загальноєвропейське бере початок саме з видання у 1929 році книги «Теорія і практика перекладу» автора Олександра Фікеля, відомого українського мовознавця, літературознавця і перекладача сонетів Шекспіра. Він в своїх працях спирався на думки стилістів, літературних класиків, філософів, лінгвістів і письменників, таких як Цицерона, Квінтіліана, В. фон Гумбольдта, Михайла Старицького, і стверджував, що переклад слугує засобом покращення тої мови, на яку і з якої здійснюється переклад. Він уперше використав термін «адекватний переклад», який в наш і до різних текстів час по різному осмислюється. Науковець тоді вперше запропонував перекладацьку класифікацію типів текстів творів і видів перекладу, і здійснив змістовне дослідження наукового і художнього тексту з точки погляду перекладацьких цілей, виклав підґрунтя української мовознавчої і літературознавчої термінології, створив нову базу національних термінологічних систем у перекладознавстві [29, с. 73 - 95].

Серед найвідоміших вітчизняних українських перекладознавців, на наукових працях яких ґрунтується сьогоднішня теорія перекладу є: І. О. Алексєєва, В.В. Виноградов, Л.С. Бархударов, В.І. Карабан, О.А. Кальниченко, М. К. Гарбовський, В. Г. Гак, А. В. Федоров, В.Н. Комісаров, Р.К. Міньяр-Білоручев, Я. І. Рецкер, В.В. Сдобніков, О.В. Петрова, В.Н. Базилев, В.Д. Радчук, І. В. Корунець, М.В. Стріха, Р. П. Зорівчак та інші [59, с. 31].

Науковці стверджують, що переклад виконує дві надважливі основні функції: інформативну (посередницьку) і творчу. Хоча з досліджень відомо, що в той час традиційно вважалось, що головною функцією перекладу є посередницька, адже теорія художнього перекладу ніколи не виходила за межі національно літературного простору, або розуміла національно-літературний процес однозначно. [18, с. 89-92].

Можемо зазначити, що переклад художніх текстів може включати в себе:

- художній переклад статей, поезій, книг, оповідань, нарисів і ін.;
- художній переклад рекламних і презентаційних матеріалів, та творів так званого недослівного перекладу, а саме креативного і творчого підходу;
- мистецькі твори з категорії художнього перекладу [27, с. 58].

Літературний тип перекладу завжди намагається передати підтекст оригіналу, які повинні бути викладені за допомогою правильної літературної мови. Тут і появилася так звана «теорія неможливості перекладу», яка описувала всі труднощі і помилки здійсненні перекладів [27, с. 58]. Згідно з тією теорією через наявні суттєві розбіжності в різних мовах виразів і висловів, унеможлиблюється повноцінний переклад з однієї мови на іншу. Переклад стає тоді недійсним, слабким і недосконалим відображенням оригіналу, що робить перекладений текст вельми несправжнім. Інші професійні перекладачі у своїй діяльності, вважають, будь яка національна мова є цілком достатнім засобом комунікації з повноцінною передачею думок через переклад, висловлених іншою мовою [59, с. 241].

Дуже часто серед великого вибору мовних засобів для відтворення оригінального змісту і форми тексту тісно пов'язаний із еквівалентністю,

точністю, адекватністю перекладу. Сучасні перекладознавці у тлумаченні художніх понять стараються поєднувати і літературознавчу і лінгвістичну системи. Найчастіше при перекладах еквівалентність відображається в оригінальності і балансує між позиціями:

- еквівалентність в співвідношенні точності і повноти змісту тексту, як домінант оригінал над перекладом;

- еквівалентність в збереженні відносно тотожної смислової і змістової, синтаксичної і стилістичної, комунікативно-функціональної інформації оригіналу в перекладі [16].

Адекватність же має визначатися: «близькість оцінок змісту текстів їхніми адресатами; відповідність поставленій перед перекладачем меті» [35, с. 227]. Але коли ми перекладаємо тексти різних культур, і мови оригіналу і перекладу ментально відрізняються, то тоді виникають особливі труднощі. Наведемо приклад, коли твори арабських авторів містять безмежно цитатами з Корану і описують сюжети буття народу. Арабський читач тут розпізнає їх досить легко, оскільки належить до тієї культури, так само як пересічний освідчений європеєць розуміє посилання з Біблії або античні міфи. У перекладі ж арабські цитати залишаються для європейського читача незрозумілими [15, 342-377].

Для перекладача у його працях стає ідеалом – злиття з автором. Дане злиття потребує пошуків, винахідливості, співпереживання, вигадки, залучення органів відчуття, а також розкриття творчої індивідуальності, але так, щоб вона не затьмарювала своєрідності автора. Проте бажання людей зрозуміти один одного змушує перекладачів знову і знову намагатися здійснити неможливе. Інколи їм це вдається. Оскільки переклад є явищем мовним, то важливим стає підносити креативний потенціал перекладу в його знаковій стилістичній і еквівалентній сфері, щоб могла сформуватися сучасна гуманітарна і культурна парадигма.

Отже, переклад набуває посередницького міжкультурного і міжмовного інформаційного значення, де реалізуються обмінні літературні фонди і

містять пізнання соціального і гуманітарного значення. І тому перекладачі повинні застосовувати у своїх працях творче підґрунтя у зв'язку з розвитком національних мовлень і літератур, розширенням змісту жанрово стилістичних засобів, а філософський контекст на основі творчості в перекладі повинен набувати нових рис і відтворень.

Вся об'єктивна і суб'єктивна діяльність перекладача як посередника у двомовній комунікації є остаточним фактором множинності перекладів, застосування якої залежить від стилістичного жанру тексту, його просторових і часових характеристик, ступеня розвитку перекладацької традиції та рецептивних можливостей цільової культури і мови. Наше постійне знайомство з елементами культурного і жанрового фонду відбувається беззаперечно, не дивлячись ні на що: через оригінальний художній текст чи через вже здійснений варіант перекладу цього тексту [31, с. 112].

Коли мова йде про переклад, то ні автор оригіналу, ні читач тексту перекладу не в силі перевірити, наскільки фактори культурного і жанрового фонду, які містяться у перекладі, відповідатимуть реальному змісту творів, так як обидва вони знаходяться по різні боки культурного бар'єру. Тоді ж всю відповідальність повинен брати на себе перекладач, який виступає тут у ролі експерта відносно обидвох культур. Перекладач повинен ставити перед собою певні завдання: з одної сторони, у нього повинні зберігатися авторські культурні маркери, а з іншої – допомагати реципієнтам впізнавати мотиви іншої культури, адаптуючи їх і роблячи їх прийнятними і зрозумілими для сприйняття читачем. Вважається, що переклад є дуже давнім видом діяльності людства. З давніх давен він був найважливішою частиною міжмовної і міжкультурної комунікації. Допомагав в поширенні релігійних і культурних зв'язків, великої кількості наукових праць і художніх творів мистецтва. При перекладі як засобу мовного посередництва автор перекладів мусить постійно враховувати дві мовні картини світу, а також адаптовувати, співставляти світоглядні картини світу різномовних культур.

І на основі напрацьованих наукових дослідів і тверджень в царині

перекладу, сучасне перекладознавство вже почало набувати нової наукової парадигми, де суто лінгвістичний і тексточентричний підхід до розуміння перекладу дещо починає видозмінюватися. А в новій парадигмі набирає оберти саме дискурсивний вимір перекладу, з врахування повного змісту комунікативної ситуації, в якій саме і проходить процес перекладу. Такий функціональний і комунікативний підхід до перекладів відображає реальну перекладацьку діяльність у всій її різноманітності, дозволяє не обмежуватися в перекладі лише вузькими термінологічними особливостями, при якому перекладений текст повинен відображати і зберігати оригінальність творів, без перетворень та модифікацій вихідної структури, змісту і обсягу. А контекст є ваговою категорією в мовознавстві. Та перш ніж аналізувати контекст і переклад, доцільно визначити його місце в лінгвістиці, оскільки тлумачення контексту представлене за різними напрямками. [51, 52].

Отже іншими словами, контекст від латинського «contextus» означає – з'єднання, зв'язок, і формулюється як фрагмент тексту, із закінченою думкою, який дає можливість точно визначити смисл окремого слова чи виразу, тобто текст, у якому побутує будь-який вислів (слово, фраза, частина тексту) і з нього впливає значення вислову. А ще це відрізок, частина тексту писемної чи усної мови з закінченою думкою, який дає змогу точно встановити значення окремого слова чи виразу, що входять до його складу. Хоча, поняття «контекст» не рівнозначно поняттю «текст» [13]. У лінгвістиці існують різні підходи до розуміння контексту, як більш вузькі, відповідно до яких контекст розглядається лише як вербалізована інформація, так і ширші, що співвідносять контекст з немовною дійсністю та немовною інформацією [31].

Аналізуючи культурні контексти у творах Бруно Шульца, можемо стверджувати, що творчість Бруно Шульца, а особливо його збірки «Цинамонові крамниці» (1934) та «Санаторій під клепсидрою» (1937), є відображенням складних культурних і філософських процесів, що відбувалися в Європі першої половини ХХ століття. Міжвоєнний період, у якому працював і творив письменник і художник, відзначався глибокими

змінами у суспільстві, коли традиційні цінності та виявлення про світ піддавалися перегляду. Шульц використовував ці зміни для створення простору, що поєднував у собі елементи літературної культури, польського суспільства, а також модерністські експерименти з формою і змістом. Його твори насичені багат шаровими образами, що розкриваються лише через аналіз культурних контекстів, у яких вони були створені.

Бруно Шульц народився в єврейській родині в місті Дрогобич, яке в ті часи належало до Австро-Угорщини, а після Першої світової війни стало частиною Польщі. Його походження та оточення значною мірою вплинули на формування його світогляду та стилю. Єврейська культура, яка пронизувала повсюдне життя письменника, знайшла відображення в його творах, хоча сам Шульц відмовився прямо звертатися до теми єврейської ідентичності. Протест відчуття ізоляції, маргіналізації та духовного пошуку, які характерні для багатьох героїв, можна інтерпретувати як віддзеркалення єврейського досвіду того часу.

Бруно Шульц, як єврей за походженням, органічно вплітає у свої твори мотиви, які нагадують про єврейську містичну традицію, зокрема кабалістику. Це виявляється в символічному уявленні про час, простір та індивідуальну душу. Наприклад, «Санаторій під Клепсидрою» можна розглядати як алегорію кабалістичного поняття часу, де минуле і майбутнє можуть співіснувати одночасно, створюючи парадоксальний простір. Цей кабалістичний вплив надає текстам Шульца додаткової глибини та філософського підтексту, що дозволяє дослідникам бачити його творчість у ширшому контексті єврейської містичної традиції [37, ст.731].

Важливим аспектом творчості Шульца є увага до сімейних стосунків та особистих переживань, які також мають культурне підґрунтя. У єврейській традиції родина грає центральну роль, і це відображено в персонажах Шульца, зокрема у складних взаємовідносинах батька і сина. Образ батька в «Цинамонових крамницях» набуває міфологічного значення, стаючи символом не лише сімейної влади, але й культурної пам'яті та спадщини. Цей мотив є

метафорою для опису складної взаємодії між минулим та сучасністю, що є важливим елементом культурного контексту в творах Шульца.

<p><i>[... Усі нічні тріски та хрускоти, потаємне скрипуче життя підлоги знаходили в ньому непомильно чутливого спостережника, підглядальника і спільника. Це втягувало його до такої міри, що він цілковито занурювався в оту недосяжну для нас царину, про яку навіть не намагався щось нам розповісти.</i></p> <p><i>Неодноразово він стріпував пальцями, тихенько посміюючись до себе самого, на знак того, що вибрики тієї невидимої сфери робляться надто абсурдними; в такі хвилини він змовницьки переглядався з нашим котом, який, так само втаємничений, підводив свій цинічний і байдужо-зверхній, посмугований писок, знудьговано мружачи вузькі щілини очей.]</i></p>	<p><i>[... Wszystkie chroboty, trzaski nocne, tajne, skrzypiące życie podłogi miały w nim nieomylnego i czujnego dostrzegacza, szpiega i współspiskowca. Absorbowało go to w tym stopniu, że pogrążał się zupełnie w tej niedostępnej dla nas sferze, z której nie próbował zdawać nam sprawy.</i></p> <p><i>Nieraz musiał strzepywać palcami i śmiać się cicho do siebie samego, gdy te wybryki niewidzialnej sfery stawały się zbyt absurdalne; porozumiewał się wówczas spojrzeniem z naszym kotem, który również wtajemniczony w ten świat, podnosił swą cyniczną, zimną, porysowaną pręgami twarz, mrużąc z nudów i obojętności skośne szparki oczu.]</i></p>
--	--

У «Цинамонових крамницях» і «Санаторії під клепсидрою» відчувається атмосфера затишного і водночас загадкового світу провінційного єврейського містечка. Дрогобич, де жив і працював Шульц, стає прототипом вигаданого міста в його творах, де переплітаються єврейська і польська культури. Особливе значення в цьому контексті мають образи батька, що символізує патріархальну структуру єврейської родини, та будинок, який виступає як метафора домашнього затишку і одночасно в'язниці, де герої шукають втечі від реальності. [79].

Міжвоєнний період у Польщі був часом політичної нестабільності, економічних труднощів та соціальних змін, які вплинули на кожну сферу життя, зокрема й на літературу. Шульц творив у той час, коли польська культура була на перехресті різних впливів – від націоналістичних настроїв до інтернаціоналізму. У його творах відчутно хочеться втекти від дійсності через створення власного світу, що функціонує за законами фантазії та спогадів. Це може бути інтерпретовано як своєрідна реакція на політичну і соціальну реальність Польщі тих часів [73, ст. 64-66].

Соціальні та політичні зміни також відобразилися в атмосфері загального відчуття занепаду, що пронізує «Санаторій під клепсидрою». Тут час сприймається як щось нестале, що можна уповільнити або зупинити, але неможливо змінити або уникнути. Така «стагнація» часу може бути символом тієї невизначеності і страху перед майбутнім, які відчувають мешканці Польщі між двома світовими війнами. У цьому сенсі «санаторій» стає метафорою для країни, що стоїть на межі катастрофи, але намагається зберегти видимість нормальності [72].

Модернізм був єдиний із земельних літературних течій, що вплинули на творчість Шульца. Його робота є прикладом експериментів з формою, часом і простором, що характерні для цього напрямку. Шульц використовує потік свідомості, сплетіння реальності та фантазії, щоб створити тексти, які часто виходять за межі лінійного наративу. Це дозволяє йому передати складні психологічні стани своїх персонажів і зобразити реальність як нестабільну, мінливу структуру.

Модерністичний вплив особливо помітний у способі, яким Шульц працює з часом у своїх творах. У «Санаторії під клепсидрою» час стає флюїдною категорією, яка не підкоряється законам логіки чи фізики. Герой може працювати у минулому, пережити одні й ті ж події знову і знову, що створює відчуття застигlosti, але водночас і вічної плинності. Така робота з часом характерна для модерністської літератури, де відображення героїв внутрішнього світу стає важливим для об'єктивної реальності [37].

Модернізм також вплинув на те, як Шульц використовував сюрреалістичні елементи у своїй прозі. Наприклад, в його оповіданнях часто зустрічаються метаморфози – люди перетворюються на птахів або на манекенів, предмети оживають, а простір змінює свої властивості. Ці елементи відображають внутрішнє переживання героїв і можуть бути інтерпретовані як вираз підсвідомого – ще один ключовий аспект модерністської літератури.

Модерна епоха розпочала трансформацію традиційних жанрових структур, що триває й по нинішній день. Як один із найоригінальніших новаторів художньої прози, Бруно Шульц у 1930-ті роки завдяки своїм творам привернув увагу польських критиків та митців: його прихід у літературу прихильно чи й захоплено зустріли Віткаци, Зоф'я Налковська, Тадеуш Бреза, Юліан Тувім, Вітольд Гомбрович і інші, тількино з'явилися перша книга – «Цинамонові крамниці» (1934). Друга й остання – «Санаторій Під Клепсидрою» (1937) – так само чи то збірка малої прози, чи то ціла автобіографічна повість з оповідань. Трагічна доля митця і його спадщини у роки воєнної катастрофи та впродовж кількох наступних десятиліть наклала свій відбиток на подальшу трансформація всього, що дійшло до читачів наших днів. Адже багато творів в той нелегкий час було утрачено. Збережені Шульцеві літературні твори не піддаються однозначному жанровому визначенню. Найчастіше вживані щодо них позначення – «повісті», «прози», «новелли» та «автобіографічні повісті» – сприймаються за інерцією: треба ж якось позначити жанр при обговоренні художньої прози. Жодне не підтверджується безпосереднім враженням від тексту, бо тексти не відповідають параметрам традиційних жанрів. На тих же підставах їх можна назвати циклами ліричної прози, фрагментами, оповіданнями, «начероманом» (Є. Фіцовський) тощо. До того ж, визначення «повість» стосується то цілої книги, то окремих її частин (наприклад, «Весни» зі «Санаторію під Клепсидрою»). Сам Шульц, судячи з листів, вживав їх довільно [96, 97].

Шульц широко використовує культурні архетипи і символи, які роблять

його твори багатозначними і відкритими для численних інтерпретацій. Наприклад, образ батька в його творах можна трактувати як архетип патріарха – символ авторитету і творця, але водночас цей образ відбувається і трагічних рис занепаду. Батько, якого ми бачимо в «Цинамонових крамницях» і «Санаторії під клепсидрою», поступово втрачає свою владу, стає слабким, а врешті-решт перетворюється на щось неживе, як у випадку його перетворення на манекен. Така метаморфоза може бути інтерпретована як метафора для втрати традиційних цінностей і краю старого світу [9].

Крім того, Шульц використовує символіку простору. Його місто – це не просто фізичне місце, де живуть герої; воно є метафорою для духовного пошуку і часто символізує лабіринт, з якого вибрати неможливо. Місто у Шульця – це також метафора для внутрішнього світу його герої, де кожна вулиця або будинок може приховувати щось незвичайне, фантастичне [58].

Дрогобич, рідне місто Шульця, постає як простір, де зливаються міські і сільські мотиви. Це місто було своєрідним центром для різних етнічних та культурних спільнот. У «Цинамонових крамницях» Дрогобич постає як місто-лабіринт, де кожна крамниця та кожен будинок містять у собі загадку. Місто стає не просто місцем дії, а живим організмом, який дихає культурними кодами та віддзеркалює атмосферу міжвоєнної Галичини. Шульц за допомогою метафоричних описів відображає процес занепаду старих традицій та перехід до нової епохи, що надає його текстам історичної та культурної цінності [53, ст. 57-76].

У творчості Бруно Шульця можна знайти численні зв'язки з іншими літературними і культурними традиціями. Його твори не українські у вакуумі, а відображають багатий літературний контекст, який включає як польську, так і європейську літературу. Одним із найбільш очевидних інтертекстуальних зв'язків є паралелі з творчістю Франца Кафкі.

Крім того, Шульця можна порівняти з Марселем Прустом, особливо в контексті сприйняття часу і спогадів. Як і у Пруста, спогади у Шульці грають центральну роль у наративі, дозволяючи героям зануритися в минуле і

пережити події свого дитинства знову і знову.

Бруно Шульц жив у часи, коли питання національної ідентичності було особливо актуальним для євреїв у Європі. У його творах часто простежується конфлікт між польською культурою та єврейською спадщиною. Це проявляється, зокрема, у спробах зберегти традиції на тлі процесів асиміляції. Через своїх персонажів Шульц відображає стан особистості, яка знаходиться між двома культурами, і передає відчуття ностальгії за втраченим світом, з одного боку, та спроби знайти себе в новій реальності, з іншого. Це відображає ширші соціальні та культурні процеси, які впливали на єврейську громаду Галичини [43, ст. 99].

У творах Шульца можна побачити постійний мотив втечі від реальності, який виражається у фантастичних образах і сюжетах. Цей мотив можна розглядати як реакцію на складну політичну та культурну ситуацію тогочасної Польщі, яка переживала соціальні та економічні зміни. Фантастичний світ, створений Шульцем, стає способом втечі від буденності, але водночас містить елементи критичного аналізу сучасності. Наприклад, у «Санаторії під Клепсидрою» часовий парадокс відображає бажання зупинити час та уникнути швидкоплинних змін, які руйнують звичний уклад життя.

Шульц не лише відображає культурні та релігійні традиції, але й активно переосмислює їх, надаючи нових значень. Наприклад, мотиви традиційної єврейської релігійності у його творах переплітаються з елементами сюрреалізму та символізму. Це створює новий тип релігійної метафорики, де сакральне та профанне зливаються. Це можна побачити в «Цинамонових крамницях», де буденні події перетворюються на ритуальні дієства. Такий підхід відображає складне ставлення автора до традиційної релігійності та його спробу знайти нові способи вираження духовних шукань [40, ст. 166-168].

Дитячі спогади відіграють важливу роль у творах Шульца, вони формують специфічний культурний контекст, що базується на особистому досвіді. Автор часто використовує інфантильну перспективу, через яку розглядає світ дорослих, що надає його творам наївності та одночасно

глибокої філософічності. Така перспектива допомагає Шульцу уникнути прямого опису реальності та зосередитися на метафоричному та символічному вимірах. Дитячий погляд на світ у його творах стає способом переосмислення культурної спадщини через призму індивідуальних переживань [26, ст. 51-70].

Хоча Бруно Шульц рідко звертається до прямих описів політичних подій у своїх творах, його проза відображає внутрішні переживання людини, яка живе у часи змін. Письменник зображує світ, що знаходиться на межі занепаду, де старі цінності та традиції поступово втрачають своє значення. Це відображає культурний контекст міжвоєнної Польщі, коли багато людей відчували розчарування та втрату орієнтирів у швидкозмінному світі. Шульц передає ці настрої через алегорії та символи, які відображають загальну атмосферу соціальної нестабільності та пошуків нових сенсів [36].

Бруно Шульц був не тільки письменником, але й художником, і ця подвійна ідентичність також впливає на його літературні твори. Мистецтво у його творчості виступає як засіб відтворення та збереження культурної пам'яті, а його тексти часто нагадують картини нереальності, фантастичності і загадковості в реальному світі [24].

1.3 Літературний контекст: місце творів Шульца в польській літературі

Твори Бруно Шульца займають унікальне символічне місце в польській літературі, де він є не лише одним із провідних модерністів, але й створює оригінальне поєднання, сюрреалізму та фантастичного реалізму. Його спадщина, хоча і невелика за обсягом, відіграє важливу роль у формуванні модерністського канону польської літератури. Шульц залишив собі два основних твори: збірки «Динамонові крамниці» (1934) і «Санаторій під клепсидрою» (1937), які мали значний вплив на подальший розвиток

польської прози. Його літературний внесок був водночас унікальним і неординарним [9].

Бруно Шульц увійшов до літературного процесу в період, коли польська література переживала епоху модернізму, що став реакцією на реалістичні традиції кінця XIX ст. Польські письменники того часу прагнули відійти від звичних форм опису реальності, шукаючи нові засоби вираження людської психології, свідомості та внутрішніх конфліктів. Модернізм був експериментальним і відкритим до різних форм і жанрів, і твори Шульца органічно вписалися в цей процес [39, ст. 191-210].

Однією з ключових рис польського модернізму було поєднання реалістичних елементів із символічними й міфічними складовими. Літературні твори Шульца часто порівнюють з роботами символістів і сюрреалістів. Хоча Шульц не належав формально до жодної з цих літературних течій, його стиль багато в чому перегукується із символістськими пошуками в польських початку XX століття, зокрема з творами Станіслава Пшибишевського, Болеслава Лесьмяна та Казімежа Тетмаєра. Як і вони, Шульц прагне проникнути в глибинні шари людського досвіду, використовуючи міфологічні та архетипічні образи.

Символізм у творах Шульца проявляється через складну систему метафор і образів. Для прикладу, в «Цинамонових крамницях» звичайні будні речі набувають символічного значення, перетворюючись на портали до іншого, потійбічного світу. такі деталі, як меблі, вулиці, магазинниці, оживають і залишаються символами внутрішніх переживань героїв. Це показує ключовий принцип символізму: за зовнішньою формою створюється глибший сенс, який необхідно розгадати.

Сюрреалізм у творах Шульца проявляється в тому, як він спотворює та трансформує реальність, створюючи дивні, незрозумілі світи.

Шульц, будучи представником єврейської громади Польщі, вносить у польську літературу нові мотиви і теми, пов'язані з єврейською культурою та міфологією. Хоча в його творах немає відкритого акценту на єврейську

ідентичність, цей вплив присутній на символічному рівні. Світ творців часто нагадує його традиційне штетлове середовище, де життя протікає в закритому, рідному просторі, що відображає особливий світогляд єврейської спільноти [22, ст. 148-150].

Важливим аспектом єврейської культурної спадщини у Шульца є концепція часу. Єврейська літературна традиція також пронизує твори Шульца через його інтерес до філософських і екзистенційних питань, зокрема до спроб поєднання реального з фантастичним.

Хоча твори Бруно Шульца мають унікальний стиль, їх часто порівнюють з творчістю його учасників. Одним із найближчих його польських письменників є Вітольд Гомбрович, який також використовував елементи гротеску та абсурду у своїх творах. У романі Гомбровича «Фердидурке» (1937) тема абсурдності людського творіння, як і в Шульці, є центральною, а герої часто відчують відчуження від суспільства та власної ідентичності. Обидва письменники відкидали традиційні форми реалізму, натомість використовували складні метафоричні структури текстів [19, ст. 25-28].

Основний прийом, що визначає атмосферу творів Шульца, – це створення своєрідного мікрокосму, замкнутого і таємничого простору, який, однак, наповнений магічними змінами та трансформаціями. Автор переносить читача у провінційне містечко, яке насправді є віддзеркаленням його рідного міста Дрогобича. Однак у Шульцовому зображенні воно набуває рис містичного лабіринту, сповненого прихованих смислів і магічних можливостей. Реальність тут сприймається не як щось постійне, а як рідина, що переливається, змінюючи свою форму та зміст під впливом емоцій, спогадів і фантазій героїв.

Особливу роль у створенні атмосфери відіграють мотиви часу і пам'яті. Час у творах Шульца ніби завмирає або рухається у зворотному напрямку. Таке суб'єктивне відчуття часу дозволяє авторові глибше проникнути у психіку своїх героїв, особливо в образ батька, якому надається майже міфологічний статус. Пам'ять стає способом втечі від сірості реальності в дивовижний світ дитинства,

де кожен об'єкт має особливу душу [37, ст. 730-735].

Шульц часто використовує символи для створення багатозаровості тексту. Наприклад, батько головного героя у збірці "Книгарня мого батька" є водночас звичайною людиною і своєрідним богом, алхіміком, здатним керувати законами природи. Він символізує творчу силу, яка намагається протистояти сірої буденності і вносити в життя елемент чуда. Птахи, які з'являються в різних оповіданнях, виступають символом прагнення до свободи, але разом із тим символізують крихкість людського життя і мрій.

Мотиви крамниці, товарів, звичних міських пейзажів трансформуються у щось більше, ніж просто описи місць. Вони стають метафорами різних станів людської душі. Наприклад, крамниця батька постає як центр світу, з якого можна дістатися до будь-якого куточка уяви, відкрити таємниці буття. Шульц використовує також кольори та звуки як засіб передачі психологічного стану героїв. Сірість, напівтіні, м'яке світло і звуки стають важливими деталями, що допомагають занурити читача в особливу атмосферу кожного оповідання.

Стиль Шульца – це поєднання поетичного та прозаїчного. Його мова багата на метафори, які часто бувають настільки сміливими і несподіваними, що здаються абсурдними або навіть гротескними. Автор часто використовує прийоми уособлення і метафори, завдяки яким оживають навіть неживі предмети: будинки, вулиці, меблі. Цей прийом додає містичності і робить простір оповідань живим, активним учасником подій [36].

Ритміка прозових текстів Шульца нагадує музичну композицію: речення то розтягуються, то стискаються, створюючи меланхолійний, іноді тривожний ритм. Така структура тексту сприяє посиленню враження сюрреалістичності й нереальності того, що відбувається. Опис подій майже завжди подається через призму емоційного сприйняття, що підкреслює суб'єктивність розповіді і наближає читача до світу снів та уяви.

Сюрреалістичні елементи у прозі Шульца підсилюють відчуття відстороненості від реального світу і вводять читача у світ фантазії.

Предмети, люди, цілі сцени часто постають у спотвореній формі, підкреслюючи крихкість та мінливість людського життя. Образи, що з'являються на сторінках, часто викликають одночасно почуття страху і захоплення. Це створює ефект, подібний до сновидіння, де реальність зливається з уявним, і стає важко відрізнити одне від іншого [39].

Загалом, стиль і атмосфера в прозі Бруно Шульца є унікальним поєднанням символізму, сюрреалізму і фантазії. Його твори дозволяють читачу зануритися в дивовижний світ, де кожна деталь має свій сенс, а кожен образ – прихований зміст. Проза Шульца – це своєрідний літературний гіпноз, що вабить і залишає незабутнє враження, відкриваючи перед читачем нові горизонти свідомості.

Іншим контекстом для розуміння творчості Шульца є його зв'язок із Станіславом Ігнацієм Віткевичем (Віткаці), польським авангардистом, який також працював у межах сюрреалізму і гротеску. У його романі «Ненаситність» (1930) присутня схожа критика реальності, зображена як хаотичний, абсурдний світ. Шульц і Віткаці мають спільний інтерес до розмивання меж між фантастичним і реальним, а також до експериментів із формою, що робить їхні твори складними для традиційного читання [41, 112].

Творчість Шульца мала значний вплив на польську літературу після Другої світової війни, особливо на таких письменників, як Тадеуш Конвіцький, Станіслав Лем і Чеслав Мілош.

Бруно Шульц, Тадеуш Конвіцький, Станіслав Лем і Чеслав Мілош належать до різних поколінь польської літератури, проте їхні твори поєднують схильність до філософських роздумів, відчуття вкоріненості в складній історії регіону та особливий підхід до теми людської природи та ідентичності. Кожен з цих авторів мав власне бачення світу, і водночас їхні творчі пошуки перетиналися на рівні тем, ідей та мотивів, що збагачувало польську літературу ХХ століття.

Творчість Бруно Шульца та Тадеуша Конвіцького можна розглядати як прояв своєрідного польського магічного реалізму, де реальність

переплітається з фантазією, щоб передати відчуття загубленого часу, спогадів та болю минулого. У Шульца реальність часто набуває рис сюрреалістичного марення: його провінційне містечко, в якому відбуваються події, стає сценою для гри уяви, де минуле оживає та змінюється під впливом емоцій та пам'яті.

Конвіцький, своєю чергою, особливо у творах "Мала апокаліпсис" і "Хроніка любовних подій", показує реальність, де політичний контекст пронизує життя кожного героя, а розмита межа між реальним і уявним відображає кризу ідентичності. Конвіцький розвиває притаманну Шульцу тематику пам'яті та зв'язку з минулим, однак виводить її на рівень колективної історії, зокрема складної післявоєнної Польщі. Обидва автори розглядають внутрішній світ людини як глибокий лабіринт, в якому поєднуються особисті переживання, страхи та мрії, однак в Конвіцького цей лабіринт завжди пов'язаний з соціальними та політичними проблемами.

Станіслав Лем, відомий переважно як письменник-фантаст і філософ, досліджував ті ж глибини людської свідомості, що й Шульц, але через призму наукової фантастики. Лем і Шульц розділяють інтерес до тематики альтернативних реальностей і меж уяви. У творах Шульца реальність підвладна емоціям та уяві, вона схожа на калейдоскоп, де навіть повсякденні об'єкти набувають таємничих рис. Лем також експериментує з поняттям реальності, але робить це через науковий підхід, показуючи, як технології та наукові відкриття змінюють наше сприйняття світу.

Особливо в таких творах, як "Солярис" або "Кіберіада", Лем ставить під сумнів людську здатність досягнути Всесвіт і саму людську природу. Як і Шульц, Лем показує, що розум людини обмежений, і що реальність часто виявляється значно складнішою і незбагненнішою, ніж ми можемо уявити. Шульцові магичні образи, що втілюють міфічні і архетипні структури, нагадують про фантастичні світи Лема, які теж часто є алегорією обмежень людської свідомості. Обидва автори досліджують нестабільність людської ідентичності, але з різних кутів – Шульц через міф і символізм, а Лем через

футуристичні та технологічні уявлення.

Чеслав Мілош, лауреат Нобелівської премії, часто звертався до питань пам'яті, втрати, моральної відповідальності. Подібно до Шульца, Мілош досліджував вплив дитячих спогадів і культурного контексту на формування ідентичності. У своїх мемуарах та есеях Мілош наголошує на важливості пам'яті як зв'язку між минулим і теперішнім, а також на моральній відповідальності митця перед історією та суспільством.

Обидва автори використовують спогади та символізм для передачі власного світовідчуття, але підходять до цього по-різному. Шульц фокусується на індивідуальному міфі, в якому особисті спогади та фантазії набувають значення універсальних символів. Мілош, натомість, звертає увагу на колективну пам'ять і аналізує історичні та культурні події, які впливають на сучасне людство. У його творчості чітко простежується моральна спрямованість, спрямована на критичне осмислення минулого. Якщо у Шульца пам'ять – це втеча в інший світ, то для Мілоша пам'ять – це спосіб примирення з реальністю і спосіб уникнути повторення трагедій минулого.

Хоча ці письменники творили в різні історичні періоди і працювали в різних жанрах, їхні твори мають спільний ґрунт – глибоку зацікавленість людською свідомістю, пам'яттю та пошуками сенсу життя. Шульц, Конвіцький, Лем і Мілош представили різні, але взаємодоповнюючі перспективи на питання ідентичності та пізнання, особливо в умовах, коли Польща переживала кардинальні соціальні та політичні зміни. Їхня творчість продовжує впливати на сучасних письменників і читачів, показуючи, як глибокі філософські пошуки можуть бути виражені через різні літературні форми.

Завдяки поєднанню індивідуальних стилів і спільних тем, творчість цих авторів дає багатогранне уявлення про польську літературну традицію ХХ століття. Шульцовий магічний реалізм, критичне осмислення історії в Конвіцького, футуристичний скептицизм Лема і моральні пошуки Мілоша разом утворюють широку панораму літературного світу, що постійно балансує на межі між реальністю і вигадкою, спогадами і майбутнім.

2. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ ТВОРІВ БРУНО ШУЛЬЦА НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

2.1 Проблеми передачі культурних особливостей в перекладі творів Бруно Шульца

В наш час науковці і перекладознавці досить ретельно досліджують проблематику передачі культурних особливостей у перекладі творів Бруно Шульца. Переклад творів Бруно Шульца є завданням надвисокої складності через культурну специфіку, фольклорні мотиви і символіку, що повністю заповнили його прозу. Його унікальний і неповторний стиль і глибоке вкорінення в польсько-єврейську традицію міжвоєнного періоду вимагають від перекладача особливої уваги та чутливості до контексту і культурних ідей. Завдання ускладнюється через необхідність передати атмосферу та багатогранність мови, зберігши при цьому оригінальність, зміст та художню цілісність.

Бруно Шульц – польський письменник єврейського походження, творчість якого є важливою частиною польської і світової літератури і української зокрема. Його твори, зокрема збірки «Цинамонові крамниці» та «Санаторій під клепсидрою», є яскравими прикладами літератури міжвоєнного періоду. Проза Шульца насичена культурними особливостями, які відображають українське, польське і єврейське середовище того часу, а також внутрішній світ самого автора. Передача цих особливостей у перекладах є надскладним завданням, оскільки тексти автора найчастіше містять унікальний символічний і лінгвістичний характер. Тому нашим задумом і завданням був розгляд і відбір основних проблем, з якими стикаються перекладачі, намагаючись передати культурні особливості у творах Бруно Шульца із збереженням оригінальності тексту [58].

Шульц часто описує деталі повсякденного життя, архітектури та побуту тогочасного польсько-єврейського містечка, які відображали реалії

міжвоєнного періоду. Читачеві з іншої культурної групи ці деталі можуть бути незнайомими, що вимагає додаткового контексту. Без додаткових характеристик і пояснень твір втрачатиме частину своєї ориганальності, історчної глибини і культурного значення, тому перекладачі часто вдаються до додавання приміток. Водночас примітки переривають читання і впливають на сприйняття твору як цілісного художнього об'єкту, що є негативним для цілісного і правдивого сприйняття і вітворення творів.

В своїх прозах Шульц досліджує внутрішній світ своїх персонажів через глибокий психологічний підтекст і внутрішні монологи, що відображають страхи, мрії, сумніви і сновидіння. Цей аспект надзвичайно важко передати в перекладі, оскільки він вимагає тонкого підходу і цілісного розуміння ідеї твору до передачі відтінків емоцій та настроїв. Часто переклад потребує від перекладача глибокого розуміння психології, та вимагає обережного відбору лексики, щоб зберегти оригінальну атмосферу, від якої залежатиме повнота сприйняття образів персонажів.

Твори Шульца належать до жанру, який поєднує риси сюрреалізму, магічного і фантастичного реалізму. Цей жанр, хоч і відомий у світовій літературній практиці, проте має свої власні унікальні культурні риси, а твори Шульца створюють унікальну, фантастичну атмосферу, в якій межі між реальністю і фантастикою часто розмиті. У процесі перекладу іноді важко передати «змішану» реальність, що переплітається з фантастикою. Відтак, збереження цієї особливості потребує неабиякої майстерності перекладача, який має залишити читачеві відчуття того самого магічного світу, що й оригінал.

У випадку дослідження нами творчої спадщини Шульца культурна специфіка може розглядатися крізь призму польсько-єврейського контексту.

Твори Шульца відображають специфіку життя у провінційному містечку, яке є своєрідним культурним мікрокосмом польсько-єврейського та й українського населення. Місто Дрогобич – це власне те містечко, в якому виріс і мешкав Бруно Шульц. Саме це місто стає фундаментом для створення праобразів і прототипів його героїв, для фантастичного простору його прози. Важливо

враховувати, що його твори охоплюють елементи польської, єврейської, української та загальноєвропейської культур, переплетених у щоденному повсякденному житті того часу. Часто ці елементи можуть бути зрозумілими для польськомовного читача, але втрачають свій контекст або забарвлення при перекладі на інші мови, зокрема на українську мову. Тому невпинно тримає пошук способів перекладу таких складних творів, щоб забезпечувати точний переклад з відтворенням всіх «глибинних» підтекстів і авторських ідей, місцевий звичаїв і традицій, згаданих в творах Шульца, і збереженням оригінальності тексту при перекладі на українську мову [44, ст. 461-466].

Для прикладу, певні згадки, пов'язані з єврейськими традиціями або місцевими українськими звичаями, можуть бути невідомими іноземному читачеві. Це стосується таких понять, як свята, традиційні обряди або навіть культурно забарвлені побутові деталі, що складають цілісний шар символізму.

Оскільки Бруно Шульц був однією із ключових постатей літературознавства в центрально-східній Європі, а його творчість глибоко переплетена з регіональними і часовими особливостями, польською і єврейською традиціями та історією Галичини, які і зформували унікальний культурний контекст його творів, що зробило україномовний переклад його творів не лише суто лінгвістичним процесом, але й культурною адаптацією, яка дозволила сучасному українському читачеві повніше осягнути багатоспектральний світ Шульца.

Вплив культурного контексту в україномовному перекладі творів Шульца вимагає ретельного врахування особливостей тогочасної Галичини – історичної області, де жили та взаємодіяли українці, поляки та євреї. Саме цей багатокультурний простір глибоко вплинув на його роботи, ставши і джерелом натхнення, і складним тлом, що пронизує його літературний світ. Окрім того, Шульц, будучи євреєм, використовував символіку та образи, пов'язані з єврейськими традиціями та міфами, які можуть бути не завжди зрозумілими сучасному українському читачеві без додаткових пояснень [42].

Перекладачі шульцівських творів стикаються з кількома ключовими

проблемами, що пов'язані із його унікальним стилем і багатим культурним контекстом [49]. Ми можемо визначити такі основні проблеми перекладу крізь культурну призму:

- це особливий стиль письма: Шульц використовує складну метафоричну мову з елементами сюрреалізму та бароко, яка передає емоційну напруженість і фантазійність його творів. Тому перекладачі повинні шукати такі ж яскраві метафори, які звучатимуть природно українською мовою, але зберігатимуть особливий тон та стиль оригіналу.

- це багатокультурність та поліфонічність образів: Тексти Шульца пронизані впливами як польської, так і єврейської культур. Для українських перекладачів важливо зберегти цей дух багатокультурності, щоб український читач міг відчувати розмаїття культурного простору, в якому жив і творив автор. Це може вимагати пояснень, виносок або навіть передмови, яка б розкривала контекст.

- це інтерпретація єврейської символіки та міфології: Шульц у своїх творах використовує символи та образи з єврейської традиції, наприклад, мотиви із Талмуду або Кабали. Перекладачам слід максимально зберегти ці символи й, можливо, надавати додаткові культурні пояснення, щоб українські читачі могли осягнути глибину та особливості авторської мови.

З огляду на те, що твори Шульца часто перевантажені складними метафорами і специфічними образами, підхід до їх перекладу є не просто мовною адаптацією, а цілеспрямованою культурною інтерпретацією. В україномовних виданнях, як-от переклади з польської «Цинамонових крамниць», використовуються пояснювальні виноски та передмови, які допомагають читачеві краще зрозуміти історичний і культурний фон. Наприклад, опис Дрогобича, в якому, на думку Шульца, змішалися міф і реальність, може потребувати коментарів, що пояснюють, як виглядало життя цього галицького міста на той час [44, 461-466].

Переклад творів Шульца українською є важливим не лише для збагачення української літератури, але й для встановлення зв'язку з багатим культурним

минулим Галичини, де перепліталися різні культури й нації. Це також сприяє глибшому розумінню українцями власної історії та культурної спадщини, оскільки Галичина, як і Шульц, є частиною їхнього історичного простору. У цьому сенсі переклад його робіт є своєрідним актом культурного примирення, який допомагає побачити багатогранність регіону через призму літератури.

Переклад творів Бруно Шульца українською – це значуща культурна праця, яка об'єднує мовні та культурні аспекти. Такий переклад дозволяє українському читачеві ближче познайомитися з духовним і культурним світом Шульца, глибше осягнути ідейний простір його творів і, водночас, наблизитися до багатогранного культурного спадку Галичини. Цей переклад є яскравим прикладом того, як культурний контекст стає мостом, що з'єднує минуле і сучасне, дозволяючи зануритися в чарівний світ літератури [34, с. 22-26].

Отже, тут перекладач повинен вирішувати, чи адаптовувати ці деталі до культури мови перекладу, чи залишити їх з поясненнями або примітками, що дозволяють зберегти оригінальний колорит. Хоча як ми вже зазначали, пояснення та примітки в перекладах є вкрай негативними, оскільки спотворюють дійсну картину в шульцівських творах [40].

Фольклорні мотиви в прозі Шульца виконують подвійну функцію: вони надають текстам національного колориту і одночасно розширюють їхній символічний зміст. Один з ключових мотивів у Шульца – це мотив трансформації, який бере коріння з фольклорних уявлень про магію, фантастичність та чарівність. Наприклад, його образи, де звичайні предмети або люди перетворюються на щось інше, з'являються як метафори внутрішніх змін та відчуження. Ці мотиви безпосередньо пов'язані з міфами і легендами, де кожна зміна символізує якесь сценічне явище або емоційний стан персонажів [22, ст. 148-150].

Фольклорні символи, такі як птахи, крамниці, вулички, мандрівки у часі, дуже часто містять прихований сенс, що вкорінений у культурних уявленнях. Перекладач має вирішити, що необхідно обов'язково зберегти ці образи такими, якими вони є, та водночас адаптувати їх для того, щоб читач

іншої культури зрозумів їхнє значення і суть. Хоча, у деяких випадках переклад може навіть втратити певні асоціації або конотації, якщо фольклорний символ не має відповідника в культурі, на яку здійснюється переклад. Це є також ризикованим, оскільки втратиться сенс взаємозамінності змісту у творах Шульца [75].

Як ми вже зазначали, символіка у творах Шульца відіграє важливу і ключову роль. Він використовує образи, що мають декілька рівнів значення. Тут дуже часто поєднуються реальні фізичні деталі з фантастичними психологічними й духовними значеннями. От наприклад, предмети у його творах можуть бути символами внутрішніх станів героїв або соціальних явищ, а їх значення змінюється залежно від характеру контексту. Перекладач має віднайти лексичні еквіваленти, які б зберегли цей символічний зміст. Пряма передача може здаватися поверхневою, і у перекладі іноді втрачається багатозначність, яка надає образам глибини.

Тому проводячи власне дослідження ми можемо виділити такі лінгвістичні складнощі при перекладі на українську мову, по перше це як гра слів, а по друге це змістовна багатозначність.

Стиль Шульца надзвичайно образний і метафоричний. Він часто використовує гру слів, яка важко піддається перекладу, оскільки містить декілька рівнів значення, які часто викликають подив і змістовне нерозуміння, які в результаті можуть бути не завжди доступними читачеві іншої культури, зокрема української. Наприклад, він може поєднувати архаїчні польські слова, специфічну лексику та неологізми, створюючи особливий ритм і атмосферу своїх текстів.

Стиль Шульца відрізняється своєрідною лексикою, складними синтаксичними конструкціями та яскравими метафорами, що створюють багатогранний і фантастичний світ. Його речення часто довгі, переповнені описами, які не лише передають події, але й створюють особливу реальну і в той же час нереальну атмосферу. Перекладач повинен зберегти цей оригінальний і унікальний стиль, і водночас уникнути важкочитабельності.

Але довгі речення та інверсії можуть не бути характерними для мови перекладу, тому тут виникають значні ризики зміни ритму та втрати авторського голосу [58].

Мова персонажів у творах Шульца насичена фразеологізмами, архаїзмами та індивідуальними мовними стилями. Особливо це стосується, наприклад, мови батька головного героя, який говорить манерою, тобто має свій мовний стиль, що підкреслює його індивідуальні характеристики і соціальну ідентичність, і відзначається численними архаїзмами, фразеологізмами, які наближають його до міфологічного персонажа або напівбожества. Цей образ неможливо повністю відтворити в іншій культурі через унікальність лексики й стилю мови персонажа. А це все нагадує старі книжкові формули та міфічні вислови. Ці особливості не завжди мають еквіваленти в інших мовах, що змушує перекладача шукати компроміс між стилізацією і збереженням автентичності. Важливо, щоб стиль персонажів відповідав їхній ролі і не втратив художньої привабливості. Переклад таких моментів вимагає від перекладача творчого підходу, так як достовірне збереження дослівного значення може зруйнувати атмосферу твору. Іноді перекладачі вдаються до парафраз або підбору аналогів, чи перекладів своїми словами, що дозволяє зберегти смислове навантаження, проте це так само може спричинити втрату певних стилістичних і культурних нюансів. Наприклад, терміни, що описують побут, містять багатогранні аналоги і алюзії, і підбір еквівалентів на іншій мові може залишити читача без доступу до прихованого культурного сенсу [56, ст. 230-237].

Вважаємо, що на основі власних розвідок і на основі ґрунтовних висновків науковців, можна виокремити основні проблеми адаптації та збереження авторського стилю, і оригінальності текстів при перекладі на українську мову.

Шулец часто використовує незвичайні синтаксичні конструкції та специфічний ритм оповідання, що додає його текстам особливого міфічного звучання. Зберегти ці особливості в перекладі надзвичайно складно, оскільки

кожна мова має власні правила синтаксису та інтонаційні особливості. Наприклад, довгі періоди, властиві Шульцовим описам, можуть бути незвичними або важкими для сприйняття читачами інших культур. Однак скорочення або розбиття таких речень може змінити відчуття плавності, з яким розгортається його проза [53].

Є ще одна проблема – це питання культурного контексту: чи має перекладач адаптувати текст до реалій нової аудиторії, чи зберегти його в первісному вигляді? А ми саме відстоюємо збереження ориганальності текстіві їх первісного вигляду при виконанні перекладів на українську мову. Наприклад, для англomовного чи іншомовного читача деякі побутові або культурні реалії можуть залишитися незрозумілими без пояснення. Однак занадто велика адаптація призводить до втрати автентичності твору. Тому багато перекладачів вдаються до помірної адаптації з примітками та коментарями, що допомагають зрозуміти специфічний культурний і фольклорний контекст. Щодо перекладу на українську мову, то тут в допомогу стає саме атмосфера українських земель, і їх слов'янського духу, провінційного містечка Дрогобича, де творилися оповідання Бруно Шульца, глибоке розуміння сприймання і відтворення українськими перекладачами, специфіки тогочасного простору, традицій, вірувань і обрядів, дозволить перекладачам швидко адаптовуватися то стилю автора з глибинним змістовним розумінням його творінь. А оскільки, твори Шульца переповнені посиланнями до єврейських і польських культур і традицій, при перекладах вимагають від перекладоознавців детального вивчення і знання місцевих культур, вірувань, традицій, соціального клімату тих часів і місцевостей. Автор творів звертається до кабалістичних мотивів, польських фольклорних елементів, а також і символів, що стосуються єврейської культури. Часто ці відсилання і підтексти незрозумілі читачам інших культур і соціумів, тому перекладач має чітко розуміти, що обирати: або надати додаткові пояснення, що можуть порушити потік тексту, або знайти відповідники, які, однак, можуть не відповідати змісту і значенню оригіналу. В обох випадках

культурний контекст змінюється, що може вплинути на сприйняття твору. Знову ми стверджуємо, що такий переклад не збереже оригінальність текстів творів Бруно Шульца [50].

Перекладачі, які працювали над текстами творів Бруно Шульца, часто обирали різні підходи до адаптації його прози. У деяких випадках вони залишали оригінальні терміни, щоб підкреслити культурну специфіку, як-от єврейські назви свят або польські діалектизми. Інші перекладачі вводили короткі пояснення, щоб допомогти іноземним читачам зрозуміти значення фольклорних образів і понять. Наприклад, у перекладах англійською було застосовано прийом виноска або коротких коментарів, що зберігають автентичність і допомагають читачам у розумінні [48, ст. 64-66].

Успішний переклад прози Шульца вимагає поєднання точності, творчості і глибокого знання культурного контексту. Прикладом цього є переклади Девіда Голдфарба та інших, що звертали увагу на культурну специфіку, не спрощуючи текст, а роблячи його доступним за допомогою пояснень і адаптацій. Такий підхід дозволяє читачеві іншої культури відчувати неповторну атмосферу, яку створює Шульц, і водночас зберегти глибину символів та алюзій.

Переклад культурної специфіки та фольклорних мотивів у творчості Бруно Шульца є надзвичайно складним завданням, яке вимагає від перекладача високої майстерності та глибокого розуміння культурного контексту. Зберегти автентичність творів, не втративши їх символічного й емоційного навантаження, є викликом, але й нагодою для подальшого збагачення літературного досвіду. Через ретельне відтворення фольклорних мотивів, культурних конотацій та індивідуальних особливостей стилю, перекладач може зберегти той унікальний і фантастичний світ, що його створив у своїх творах Шульц, і зробити його доступним для читачів у різних культурних середовищах.

Переклад творів Бруно Шульца на українську мову – це складний процес, що вимагає від перекладача знань культурного контексту, глибокого

розуміння мови оригіналу із знати мову перекладу, а також майстерності в перекладі стилістичних та символічних особливостей. Як ми зазначали раніше, культурні особливості є невід'ємною частиною творів Шульца і саме вони надають його текстам глибини і багатозначності. Перекладач, прагнучи зберегти автентичність і оригінальність, повинен знаходити баланс між адаптацією та точністю, зберігаючи значення і унікальність творів для кожного нового читача [44, ст. 461- 466].

Переклад творів Бруно Шульца на українську мову є складною і багатоаспектною задачею, оскільки вони насичені культурними особливостями, стилістичними і морфологічними елементами, реалістичними і фантастичними мотивами, що глибоко пов'язані з польською та єврейською і в той же час українськими традиціями [50]. Наведемо основні проблеми передачі цих елементів у перекладі:

- лінгвістичні особливості і стилю. Тексти Шульца вирізняються своєрідним стилем, зокрема складними синтаксичними структурами, незвичними метафорами та оригінальною лексикою. Його проза часто містить надзвичайно довгі, багаторівневі речення, які передають фантастичний світогляд і певну казкову атмосферу. Перекладачеві важливо зберегти цей унікальний ритм і стиль, щоб не втратити авторський зміст і символіку, але й водночас надати тексту розуміння і доступності читачеві іншої культури.

- багатогранні культурні звернення. Твори Шульца містять численні звернення до культурного контексту, пов'язаного з єврейськими релігійними мотивами, польськими фольклорними традиціями і навіть юдейською кабалістикою. Такі відсилання можуть бути незрозумілими читачам з інших культур, тому перекладач часто має обирати між поясненням цих елементів у примітках або адаптацією, яка може спростити значення. Однак адаптація може призвести до втрати оригінального змісту і атмосфери твору.

- асоціативність і символізм. Шульц використовує складну символіку, де елементи мають багатозначні значення, і завдання перекладача – не лише

знайти відповідники для конкретних слів, а й зберегти їхню символічну значущість. Наприклад, образи в його творах часто є багатовимірними: вони можуть одночасно символізувати щось конкретне в культурному контексті і мати алегоричне значення. Труднощі полягають у тому, що еквівалентні образи можуть не існувати в мові перекладу, а пряма заміна спрощує і зводить до одномірності в змісті.

- ідіолекти персонажів. Кожен персонаж у творах Шульца має свій власний мовний стиль, що відображає його культурну і соціальну ідентичність. Це особливо помітно в «Цинамонових крамницях», де батько головного героя, якого можна вважати «творцем світу», часто говорить мовою, насиченою фразеологізмами та архаїзмами. У перекладі зберегти цей стиль означає або адаптувати мову, або спробувати передати її через візуальні або стилістичні засоби, що може змінити уявлення про персонажів у читача.

- проблема історико-культурної контекстуалізації. У творах Шульца, що відображають міжвоєнний період у Польщі, часто зустрічаються описи повсякденного життя, архітектури та звичаїв. Передати цей контекст у перекладі важко, оскільки деталі можуть бути чужими для читачів іншої культури. Звідси виникає потреба у додаткових примітках і коментарях, які пояснюють реалії того часу, щоб читач міг відчувати атмосферу і зрозуміти історичне підґрунтя.

- психологічна глибина і внутрішній монолог. Твори Шульца досить часто містять психологічний підтекст заглиблений у внутрішній світ персонажів, що сповнений ілюзій, страхів, сумнівів, мрій і бажань. Це особливо ускладнює завдання перекладу, оскільки передача відчуттів і емоцій персонажів потребує делікатного підходу. Наприклад, його мова часто змінює тон і структуру залежно від стану героїв, і ці зміни важливо передати максимально правдиво, щоб читач іншої культури відчув той самий спектр емоцій.

- специфіка жанру та літературної традиції. Шульц писав у жанрі, що

поєднує риси магічного і фантастичного реалізму і сюрреалізму, де реальність постійно межує з фантазією і ілюзією. Для перекладача це виклик, адже необхідно створити враження того ж всесвіту, що постійно розпадається і перетворюється на щось нереальне. Літературні традиції сюрреалізму, фантастичного і магічного реалізму відомі не у всіх культурах однаково, тому перекладач повинен дотримуватися певного балансу між відчуттям фантастики та збереженням смислової лінії.

Проблеми передачі культурних особливостей у творах Бруно Шульца охоплюють як лінгвістичні, так і культурологічні аспекти, включаючи специфіку мови, символіку, стилістичну багатогранність і історичний контекст. Кожне з цих питань вимагає від перекладача глибокого розуміння як польської культури, так і мови перекладу, а також особливої уваги до авторської інтенції. Рішення цих проблем можливе через глибоке розуміння і осмислення текстів, змістовне вивчення психології і соціуму де і коли писалися твори, обов'язкове врахування культурної ідентичності, лінгвістичних особливостей, відтворення адаптивних функцій в перекладі. І надважливим залишається, щоб ці переклади зберігали автентичність і глибину оригіналу, аби передати читачеві повне значення і розуміння творів Шульца [49].

Отже специфіка перекладу і збереження оригінальності текстів у творах Бруно Шульца характеризується певними особливостями.

Бруно Шульц – видатний і знаний польський письменник, чия творчість залишила помітний слід у світовій літературі. Його твори, зокрема збірки «Динамонові крамниці» та «Санаторій під клепсидрою», відзначаються багатогранними символізмами, особливою стилістикою та глибоким культурним контекстом. Переклад творів Шульца є надзвичайно складним завданням, оскільки його мова, стилістика та культурні реалії тісно пов'язані з польсько-єврейським середовищем міжвоєнної Європи. Ця стаття досліджує ключові аспекти перекладу творів Шульца та можливості збереження оригінальності його текстів.

Проза Шульца відома своїм неповторним стилем, де поєднуються

складні синтаксичні структури, незвичні образи та багаторівневі метафори. Його мова переповнена емоційною напругою, а складні речення створюють ритм і атмосферу, що дозволяють читачеві повністю поринути у світ твору. Синтаксис Шульца часто ускладнений і багатогранний, а стилістичні вибори, такі як інверсія або архаїзми, підкреслюють неповторний характер оповіді. Передача цих елементів у перекладі є важливою, адже саме через стиль передаються настрої, емоції і світогляд автора.

Перекладач має зберегти цей особливий стиль, уникаючи значних змін у структурі речень і лексичних виборах. Однак різні мовні особливості можуть вимагати адаптації, щоб уникнути непослідовностей у тексті перекладу. Вибір між збереженням складної лексики та її адаптацією до зрозумілої для іншомовного читача форми і є одним із найскладніших аспектів перекладу, адже стиль і мова Шульца є носієм символічного і культурного значення.

Культурний контекст і символіка в творах Бруно Шульца переповнені культурними аспектами, пов'язаними з єврейськими релігійними традиціями, польським фольклором. Такі аспекти, як правило, зрозумілі польським читачам або тим, хто знайомий із цим культурним середовищем як наприклад українським, але можуть бути незрозумілими для іншомовного читача, як наприклад англomовного. Наприклад, у його творах зустрічаються згадки про традиційні єврейські обряди та вірування, а також польські народні мотиви, що додають творам національного колориту [49].

Збереження культурного контексту в перекладі потребує високого рівня культурної обізнаності та глибокого розуміння традицій, щоб передати символіку та образність творів Шульца без втрати їхнього первинного значення.

Шульц створює багатозначні образи, де фізичні предмети часто символізують складні емоційні й духовні стани персонажів. Наприклад, описуючи предмети побуту, автор робить їх носіями філософських чи метафізичних значень, перетворюючи на алегорії внутрішнього світу героя. Такі образи можуть бути важкими для перекладу через їхню багатозначність

і культурну прив'язку.

Перекладач, з одного боку, має зберегти символічне навантаження образів, з іншого – знайти точні еквіваленти, які будуть зрозумілі в контексті мови перекладу. Наприклад, якщо оригінальні образи не мають відповідників у цільовій культурі, перекладач може спробувати передати емоційний зміст образів або використати додаткові пояснення. І знову ж таки у випадках надмірної адаптації можна втратити особливість стилю Шульца, що ґрунтується на багатозначності символів і їхній загадковості.

Передача всієї індивідуальної стилістики – завдання перекладача, яке вимагає відтворення як емоційної, так і культурної багатогранності мови кожного героя. У перекладі важливо знайти відповідні лексичні і стилістичні рішення, які б зберігали тональність і автентичність мови персонажів, водночас роблячи текст доступним для читача іншої культури. Збереження історичної автентичності є важливим аспектом, який дозволяє передати читачеві ту атмосферу, що її задумав автор.

Шульц створює картини польського міжвоєнного містечка з його побутом, архітектурою, вулицями та звичаями, що викликають відчуття автентичності. Важливим аспектом перекладу є збереження цього історичного та культурного контексту. Описані ним буденні деталі можуть бути незрозумілими для читача, який не знає особливостей польської культури того часу.

Внутрішній світ персонажів Шульца – це відтворення складної структура, де чітко відображаються їхні емоції, страхи, мрії, ілюзії і психологічні переживання. Його твори нерідко занурюють читача у роздуми та внутрішні монологи героїв, що наповнені суб'єктивними враженнями. Перекладач має бути надзвичайно обережним, щоб зберегти емоційну глибину і унікальність кожного внутрішнього монологу персонажей творів, передати тонкі відтінки почуттів і зберегти особливу атмосферу, створену автором.

Переклад творів Бруно Шульца на українську мову, вимагає від перекладача глибокого знання культурного контексту, високої мовної

компетенції та творчого підходу. Стиль Шульца, його багатозначні образи, символіка, культурні відсилання і психологічна глибина роблять його твори унікальними та складними для перекладу. Основною проблемою залишається збереження оригінальності тексту, яка можлива лише за умови, що перекладач знайде баланс між точністю та адаптацією [34, ст. 22-26].

Вивчаючи твори Бруно Шульца, і їх переклади українською мовою різними перекладачами, можна виділити певні культурні контексти у шульцівських текстах з певною підготовкою до перекладу, та вказати такі основні виклики та можливості.

Багатопозиційний культурний контекст вказує на виклики для перекладача. Однією з найбільших труднощів перекладу Шульца є його багатогранний культурний контекст, який включає в себе як польську, так і єврейську традиції. Тексти письменника містять численні відтворення єврейських звичаїв і релігійних вірувань, польських історичних та соціальних реалій, що можуть бути незрозумілими для іншомовного читача. Наприклад, деякі описи в його творах відсилають до кабалістичної символіки, яка для більшості читачів за межами Польщі залишається малознайомою.

Викликом для перекладача є передача цих культурних відтворень, щоб вони не втрачали свого первинного значення і водночас не виглядали чужорідно в іншій культурі. Завданням перекладача є збереження «атмосфери» твору, уникаючи надмірної адаптації.

Мова як носій культури (лексика і стилістика), Шульца надзвичайно стилізована, насичена унікальною лексикою і стилістичними прийомами, що створює особливу атмосферу його творів. Наприклад, Шульц часто використовує архаїчні й образні вислови, що відображають багатовікову єврейську традицію та польське фольклорне коріння. Передача цієї специфічної лексики вимагає від перекладача розуміння того, як кожен мовний елемент пов'язаний із певними культурними символами [32, ст. 57-63].

Перекладачеві важливо знайти відповідники, що передавали б значення і стилістичний колорит оригіналу. Наприклад, використання архаїзмів чи

фразеологізмів, специфічних для польської культури, не завжди має прямий відповідник в іншій мові, тому перекладач має знаходити альтернативні еквівалентні вирази, які б зберігали атмосферу, що створив Бруно Шульц.

Шульц відомий своїм символічним і асоціативним стилем, де реальні образи набувають глибшого, часто міфологічного чи психологічного значення. У його текстах звичайні предмети або місця – наприклад, старі крамниці, темні провулки – стають символами дитячих спогадів, підсвідомих страхів або духовних пошуків. Кожен з таких образів має кілька рівнів значення, і його завданням є зберегти багатозначність цих символів, уникаючи надмірної прямолінійності.

Перекладач має передати не лише зміст, а й атмосферу символів, їхню багатовимірність і глибинну метафоричність. Це відкриває можливості для творчого підходу, адже перекладач має змогу поєднати культурну обізнаність із власною інтерпретацією тексту. З іншого боку, надмірна інтерпретація або спрощення образів може призвести до втрати їхньої багатозначності, що змінює сприйняття твору. Альтернативою є часткова адаптація контексту, яка потребує обережності, щоб не стерти відчуття історичної реальності, важливе для розуміння контексту творів Шульца.

Шульц описує специфічний період польської історії – міжвоєнний час, коли Польща була мультикультурною державою з численними єврейськими громадами. У його творах часто зустрічаються описи життя польсько-єврейського містечка, де звичаї і побутові реалії можуть бути чужими для іншомовного читача. Ці описи створюють особливу атмосферу і є частиною культурного тла, на якому розгортаються події.

Внутрішній світ персонажів в творах митця містять психологічну глибину. Тексти Шульца глибоко психологічні, насичені внутрішніми монологами і описами внутрішнього світу персонажів. Його персонажі часто перебувають у стані постійних сумнівів, страхів і тривог, що відображає складні процеси їхньої підсвідомості. Передача цих елементів є важливою, адже вони створюють багатогранний портрет персонажів і передають

психологічний вплив зовнішнього середовища на них.

Перекладач має не лише зберегти загальну структуру тексту, але й передати тонкі психологічні відтінки. Це дає можливість для творчого підходу, адже перекладач має знайти відповідники, які б відображали тональність і ритм оригіналу. З іншого боку, надмірне спрощення або узагальнення емоційного контексту може призвести до втрати психологічної складності персонажів.

Переклад творів Бруно Шульца на українську мову – це не тільки виклик, а й можливість для міжкультурного обміну. Його твори дозволяють читачам з інших культур ознайомитися з багатим культурним і літературним спадком Польщі. Читачі можуть зрозуміти єврейсько-польські традиції, історичні реалії міжвоєнної Польщі, зануритися в атмосферу, яка є невіддільною частиною європейської літературної спадщини.

Можливість збереження культурних контекстів через примітки та адаптацію дає змогу іншомовному читачеві відчувати не тільки сюжет, але й глибший символізм, відображений у тексті. Це дозволяє зробити твори Шульца доступними для широкої аудиторії, зберігаючи їхню культурну цінність і унікальність.

Переклад творів Бруно Шульца – це надзвичайно складне завдання, що вимагає від перекладача глибокого розуміння культурних, історичних і символічних аспектів. Культурні контексти у його творах – це не просто фон, а невід'ємна частина їхньої структури і змісту, яка вимагає збереження. Попри всі виклики, переклад Шульца відкриває унікальні можливості для міжкультурного обміну, що робить його творчість доступною і зрозумілою читачам з різних культур. Перекладач, який майстерно передає ці культурні аспекти, робить значний внесок у збереження спадщини Бруно Шульца для нового покоління читачів.

2.2 Збереження стилю та атмосфери фантастичного реалізму у перекладі на українську мову творів Бруно Шульца

Фантастичний реалізм, як літературний напрямок, поєднує реальність із фантастичними елементами, створюючи неповторну атмосферу, де буденне переплітається з надприродним. Цей стиль потребує особливого підходу у перекладі, оскільки найменші зміни у структурі речень або слововживанні можуть значно вплинути на загальну атмосферу твору.

Фантастичний реалізм – це стиль, що поєднує елементи реальності з надприродним, часто використовуючи специфічні мовні засоби для створення атмосфери та ілюзорного сприйняття буденного. Відомими представниками цього напрямку є Габріель Гарсія Маркес, Хорхе Луїс Борхес, Михайло Булгаков, Франц Кафка і Бруно Шульц. Їхні твори відзначаються багатогранністю, де змішуються повсякденність та абсурд, а мова викликає враження «реальності» незвичних подій.

Переклад на українську мову творів у стилі фантастичного реалізму вимагає точного відтворення лексичних і структурних елементів, що формують атмосферу твору. Наприклад, використання певної лексики, що викликає відчуття містики чи тривожності, є частиною стилю, а збереження специфічної синтаксичної структури (наприклад, довгих речень, інверсії) створює у читача відчуття сюрреалістичності. Зміна цих елементів може призвести до втрати атмосфери фантастичного реалізму і, як наслідок, змінити сприйняття твору [30].

Передача фантастичного реалізму у перекладі на українську мову супроводжується низкою викликів, пов'язаних зі збереженням стилю, лексики, структури та культурних відтворень.

- збереження особливостей мови. Мова творів у стилі фантастичного реалізму часто специфічна, з незвичними синтаксичними конструкціями та нестандартним слововживанням. Такі конструкції слугують для створення особливої атмосфери, а їх адаптація може призвести до зниження емоційного

ефекту. Перекладач має зберегти цей стиль, навіть якщо це потребує неординарних лексичних виборів або нестандартної структури речень.

- адаптація культурних реалій. Твори, що належать до фантастичного реалізму, часто звертаються до культурного контексту, який має значення для сприйняття атмосфери. Наприклад, в творах Маркеса важливу роль відіграють латиноамериканські культурні реалії, такі як релігійні вірування та фольклорні мотиви, а в Кафки – центральноєвропейські соціальні та бюрократичні реалії. У перекладі важливо зберегти ці елементи, щоб зберегти культурний колорит і відчуття автентичності, навіть якщо це потребує додаткових пояснень чи адаптації.

- багатозначність образів і символів. Фантастичний реалізм часто використовує багатозначні символи, які водночас передають фізичні і метафізичні значення. Перекладач має зберегти цю багатозначність, уникаючи надмірної конкретизації. Якщо символіка оригіналу не має прямих еквівалентів у мові перекладу, перекладач може зберегти багатозначність через вибір нейтральних, але асоціативно навантажених слів.

Для збереження стилю та атмосфери фантастичного реалізму необхідний творчий підхід, що дозволить зберегти не лише зміст, а й емоційний та естетичний ефект оригіналу. Розглянемо основні підходи, які можуть бути корисними для перекладача.

- збереження структури речень і синтаксичних особливостей. Фантастичний реалізм часто характеризується довгими, складними реченнями з багатьма описами, що створюють ритм і атмосферу твору. У процесі перекладу важливо зберегти цю структуру, навіть якщо це не типово для мови перекладу. Наприклад, у творах Кафки довгі, складні речення підсилюють відчуття бюрократичної безвиході, і їх скорочення або спрощення може послабити емоційний вплив.

- адаптація лексики для збереження атмосфери. Якщо певні слова чи вирази не мають точних відповідників у мові перекладу, перекладач може використовувати слова з аналогічним емоційним або асоціативним

значенням. Наприклад, у творах Маркеса часто використовуються слова з релігійним і міфологічним підтекстом, що передають відчуття таємничості. У таких випадках можна вибрати нейтральні, але емоційно заряджені слова, щоб зберегти атмосферу.

- використання приміток для збереження культурного контексту. Культурні реалії, що впливають на атмосферу, іноді не мають прямих еквівалентів, і тому вимагають пояснень. Для збереження автентичності та кращого розуміння оригінального контексту, перекладач може додавати примітки або короткі коментарі. Це дозволяє зберегти культурний контекст, уникаючи надмірної адаптації, яка може спотворити атмосферу.

Розглянемо специфіку перекладу на прикладах творів відомих письменників у жанрі фантастичного реалізму:

- «Сто років самотності» Габріеля Гарсії Маркеса. У цьому романі важливу роль відіграють культурні реалії Латинської Америки, що створюють специфічну атмосферу магічного реалізму. Перекладачі цього твору прагнули зберегти специфіку іспанської мови, включаючи поетичність і міфологічні мотиви, що властиві стилю Маркеса. Наприклад, метафоричні описи іспанською мовою передаються через вибір поетичної лексики в перекладі, що створює атмосферу, яку Маркес прагнув передати.

- «Перевтілення» Франца Кафки. Переклади цього твору часто стикаються з викликом передачі почуття відчуження і абсурду, яке створюється специфічною мовою Кафки. Оригінальні складні речення та незвичайні лексичні вибори допомагають створити відчуття психологічної ізоляції. Перекладачі зберігають цей ефект через збереження структури речень і вибір слів, що створюють подібну емоційну атмосферу.

- «Цинамонові крамниці» Бруно Шульца. У цій книзі Шульц звертається до фантастичних описів, що передають містичну атмосферу польського містечка. Перекладачі мають зберегти стилістичні особливості мови Шульца, передаючи його образи максимально точно. Це вимагає збереження метафор і описів у їхній первинній формі, що допомагає

передати особливий ритм і відчуття магії, притаманні стилю автора.

Переклад на українську мову елементів фантастичного реалізму в творах Бруно Шульца є надзвичайно складним завданням, що вимагає від перекладача не лише знання мови, а й розуміння культурного контексту, емоційної та естетичної складових твору. Збереження стилю та атмосфери вимагає від перекладача творчого підходу, гнучкості у виборі лексики, структур та методів адаптації. Успішний переклад фантастичного реалізму дозволяє іншомовним читачам повноцінно відчутти і зрозуміти неповторну атмосферу, яку створив автор, і є справжнім мостом між культурами.

Творчість Бруно Шульца, польського письменника єврейського походження, відзначається багаторівневою символікою, унікальною стилістикою та особливою авторською мовою, що створюють своєрідний фантастичний світ. Відтворення цієї стилістики й авторського голосу у перекладі на українську мову є важливим аспектом збереження оригінальної атмосфери, що дозволяє українському читачеві зануритися у світ, створений Шульцом.

Проза Бруно Шульца насичена метафорами та порівняннями, які створюють особливий ритм і підкреслюють атмосферу його творів. Наприклад, у «Динамонових крамницях» він описує буденні об'єкти та явища, надаючи їм майже магічного забарвлення. Шульц розглядає звичайні речі через призму фантазії, видумки та ілюзії, що надає описам особливого значення і глибини. Кожне слово у текстах Шульца обирається з великою обережністю, щоб викликати відповідні асоціації та враження у читача.

Українському перекладачеві необхідно ретельно добирати лексичні відповідники, щоб зберегти багатозначність і метафоричність оригіналу. Наприклад, використання яскравих, поетичних виразів у перекладі є необхідним для збереження емоційної напруги тексту. Однак іноді прямі переклади метафор можуть не мати аналогічного емоційного ефекту в українській мові. У таких випадках перекладач має знайти еквіваленти, які б відтворювали атмосферу, навіть якщо вони не є дослівними відповідниками.

Синтаксична будова речень у творах Шульца є складною і нерідко

містить численні описові конструкції, що створюють специфічний ритм. Довгі, багатоетапні речення з численними інверсіями і порівняннями допомагають Шульцу передати глибокий внутрішній світ його персонажів і фантастичність реальності. Перекладачам часто доводиться зберігати цю синтаксичну складність, щоб не втратити ритмічну структуру тексту, яка є важливою для створення атмосфери твору.

В українських перекладах довгі речення та складні конструкції зберігаються, щоб передати ритм і темп оригіналу, однак іноді виникає необхідність розділяти їх, щоб полегшити сприйняття для читача. Це, з одного боку, полегшує розуміння тексту, але, з іншого, може призвести до втрати специфічного стилю, який Шульц вибудовував через складну синтаксичну структуру [29].

Шульц використовує архаїзми та лексичні елементи, що відображають польське культурне середовище міжвоєнного періоду. Така лексика надає текстам певного колориту й автентичності. В українських перекладах збереження цієї автентичності є важливим завданням, адже культурний контекст Шульца є невіддільною частиною його творчості.

Перекладачі використовують архаїзми або старослов'янські елементи, щоб передати історичний і культурний колорит польської мови того часу. Однак у випадку архаїзмів, що не мають аналогів в українській мові, виникає потреба адаптації. Використання таких елементів має бути обережним, щоб не перенаситити текст чужорідними для сучасного читача словами, зберігаючи баланс між автентичністю та легкістю сприйняття [13, ст.].

Шульц створює багатозначні образи, що мають як конкретні, так і метафізичні значення. Наприклад, його «крамниці» - це не просто місце торгівлі, а символ дитячих спогадів, мрій та фантазій. Кожен образ у Шульца може мати кілька рівнів значення, а його символи часто набувають різного сенсу залежно від контексту.

Перекладач має знайти такі лексичні відповідники, що зможуть зберегти символічне навантаження образів. Пряма передача символів може

бути складною через різницю у сприйнятті образів у польській та українській культурах. У таких випадках перекладачі іноді використовують додаткові пояснення або примітки, щоб донести значення, яке Шульц надавав певним символам, проте намагаються уникати зайвого втручання у текст, щоб зберегти природність викладу [35].

Твори Шульца насичені психологічною напругою і розкривають глибокий внутрішній світ персонажів, що постійно перебувають у стані рефлексії та самоаналізу. Опис внутрішніх переживань, сумнівів, страхів є важливим елементом його творів, адже вони відображають не лише стан персонажів, але й загальну атмосферу тексту.

Перекладач має особливо обережно підходити до вибору лексики та структури речень у цих частинах тексту, щоб зберегти відчуття психологічної глибини. Це означає, що при перекладі внутрішніх монологів і рефлексій важливо зберігати складність мови й уникати надмірної адаптації, яка може спростити зміст і емоційний підтекст оригіналу [27].

Переклад творів Бруно Шульца українською мовою стикається з низкою викликів, що стосуються адаптації, збереження стилістики та автентичності тексту. Один з основних викликів – це збереження оригінального ритму та емоційної насиченості тексту, що вимагає від перекладача глибокого розуміння мови і стилю автора.

Щоб передати унікальну стилістику Шульца, українські перекладачі часто застосовують креативний підхід: вони намагаються максимально зберегти синтаксис і метафори оригіналу, навіть якщо це ускладнює текст для сприйняття. У випадках, коли прямий переклад не передає значення достатньо точно, перекладачі адаптують фрази так, щоб зберегти загальну атмосферу і символізм твору.

Відтворення стилістики і авторської мови Бруно Шульца в українських перекладах є складним і багатогранним процесом, що вимагає від перекладача глибокого розуміння культурного контексту, лексики та синтаксису польської мови. Збереження автентичності тексту, його

багатозначності і метафоричності – це головне завдання, що стоїть перед перекладачем. Українські переклади творів Шульца, які зберігають його унікальний стиль і авторський голос, дозволяють читачеві глибше зануритися в світ фантастичного реалізму, створений письменником, і відчувати всі грані його творчості.

Тут ми можемо охарактеризувати використання мовних засобів в перекладах задля збереження авторської стилістики в творах Бруно Шульца

Бруно Шульц – один з найвизначніших письменників польської літератури ХХ століття, чия унікальна стилістика і авторський голос зробили його творчість популярною у світі. Його твори відзначаються своєрідною образністю, багатшаровою символікою, і метафоричністю, яка створює особливий світ, сповнений фантазії та містичної реальності. Перекладачі, які працюють з текстами Шульца, стикаються з численними викликами, адже вони мають не лише передати зміст, але й зберегти авторський стиль, що є невід’ємною частиною атмосфери його творів.

Шульц широко використовує метафори для створення насиченого, фантастичного світу. Його метафори зазвичай багатозначні, об’єднують різні значення і мають символічне навантаження. Наприклад, у «Динамонових крамницях» звичайні речі набувають міфологічного і метафізичного значення, перетворюючи повсякденне життя на казку. Метафоричні образи допомагають передати атмосферу містики й дивовижності, що пронизує всі твори Шульца.

Для збереження метафоричності перекладачі використовують оригінальні мовні конструкції, навіть якщо вони не завжди є зрозумілими з першого погляду. Однак важливо, щоб перекладені метафори викликали аналогічні асоціації та емоційні реакції у читача. У випадках, коли оригінальна метафора є надто складною для розуміння або не має відповідника у мові перекладу, перекладачі можуть вдаватися до адаптацій, обираючи схожі за значенням чи образністю конструкції, щоб зберегти загальну атмосферу.

Шульц часто використовує архаїзми, які надають його творам історичної та культурної глибини. Його лексика часто містить елементи польського фольклору і єврейських традицій, що додає текстам автентичності. У процесі перекладу використання архаїзмів і культурних відсилань є важливим для збереження стилістичного колориту оригіналу.

Перекладачі, що працюють з творами Шульца, часто зберігають архаїчні форми або ж адаптують їх, підбираючи лексичні відповідники, що зберігають атмосферу оригіналу. Наприклад, якщо польський архаїзм не має прямого еквіваленту в мові перекладу, перекладач може обрати старовинне або рідковживане слово української мови, що передає схожий сенс. У випадках, коли культурні відсилання є надто специфічними для польського контексту, перекладач може використовувати примітки для пояснення, щоб читач мав можливість зрозуміти, до чого відсилає автор.

Синтаксис Шульца відіграє важливу роль у створенні ритму і темпу його прози. Його речення часто довгі, насичені численними описовими елементами, інверсіями та вставними конструкціями. Ця складна синтаксична структура створює відчуття занурення у внутрішній світ персонажів і підсилює враження від тексту.

Для збереження синтаксичної структури перекладачам доводиться зберігати довгі, складні речення, навіть якщо це не є типовим для цільової мови. Зміна структури речень або їх спрощення можуть призвести до втрати ритму, а разом з ним і частини емоційного навантаження твору. Тому перекладачі використовують максимально близькі до оригіналу синтаксичні конструкції, щоб передати динаміку і глибину тексту.

Символізм є однією з основних рис стилю Шульца. Його образи, такі як темні вулиці, крамниці або звичайні предмети побуту, набувають алегоричного значення, стаючи символами дитинства, страхів, спогадів або мрій. Передача цих образів потребує делікатного підходу, адже вони можуть мати кілька значень, і їхнє значення змінюється залежно від контексту.

Перекладач має зберегти символічне навантаження образів, уникати

надмірної конкретизації і знайти слова, що зберігають багатозначність. Якщо символ не має прямого відповідника у мові перекладу, перекладач може використовувати лексичні еквіваленти, які асоціативно передають глибинний сенс образу, або ж залишити образ таким, яким він є, щоб читач міг самостійно знайти в ньому сенс [27].

Атмосфера фантастичного реалізму, характерна для прози Шульца, яка створюється завдяки поєднанню реальності з фантастичними елементами, що надають тексту містичного відтінку. Це відчуття досягається не лише через сюжети чи образи, а й через стилістичні засоби – метафоричну мову, складні синтаксичні конструкції та ретельно підібрані слова.

Для збереження атмосфери фантастичного реалізму перекладачі повинні знайти баланс між реалістичним і фантастичним. Наприклад, використання поетичних і символічних виразів допомагає передати відчуття містичності, яке Шульц надає буденним речам. Успішний переклад передає те саме відчуття, яке виникає в оригіналі: коли реальність і фантазія взаємно переплітаються, створюючи новий вимір.

Емоційна насиченість і психологічна глибина – ще одна важлива характеристика прози Шульца. Він заглиблюється у внутрішній світ своїх персонажів, передаючи їхні страхи, сумніви і мрії. Для передачі емоційної глибини перекладачі використовують лексичні засоби, які зберігають тонкі відтінки почуттів, уникаючи спрощень.

Перекладачі повинні дотримуватися тональності оригіналу, зберігаючи складну і багатогранну мову, що передає емоційні переживання героїв. Наприклад, заміна описових епітетів або синонімів може змінити емоційний відтінок, тому вибір лексики є надзвичайно важливим, щоб читач мав змогу відчути ті самі емоції, що й у оригіналі.

Переклад творів Бруно Шульца є складним процесом, що вимагає глибокого знання не лише мови, але й культурного та емоційного контексту, у якому творив письменник. Використання мовних засобів, таких як метафори, архаїзми, складні синтаксичні конструкції та символи, дозволяє

перекладачам зберегти унікальну стилістику і авторський голос Шульца. Перекладач має передати не лише зміст, а й атмосферу, що є невід’ємною частиною художнього світу Шульца. Успішний переклад дозволяє українському читачеві зануритися у світ фантастичного реалізму, створений письменником, і відтворений у художніх творах Бруно Шульца

2.3 Аналіз специфіки перекладів фантастичних елементів у творах Бруно Шульца: збереження атмосфери та оригінальності текстів

Переклад – це мистецтво, що вимагає не тільки глибокого розуміння мови, але й вміння відчувати та передати атмосферу оригінального тексту. Високоякісний переклад передбачає збереження емоційного і культурного контексту, а також стилістичних особливостей, що робить текст автентичним і близьким до його первісного змісту. Давайте детальніше розглянемо, чому збереження атмосфери та оригінальності є ключовим у процесі перекладу та які прийоми сприяють цьому.

Авторська атмосфера – це неловима якість тексту, яка створює настрій і тон розповіді. Це те, що дозволяє читачеві повністю зануритися у світ, описаний автором, і відчувати емоції героїв. Наприклад, темний і загадковий тон у детективі повинен залишатися таким і у перекладеній версії. Втрата атмосфери означає втрату частини авторського задуму і, як наслідок, зниження якості перекладу.

Атмосферу можуть формувати деталі, які часто важко передати, зокрема унікальні фразеологізми, особливі стилістичні звороти або локальні культурні відсилки. Тому перекладачеві важливо не тільки розуміти ці елементи, але й творчо адаптувати їх, зберігаючи ключовий настрій тексту.

Оригінальність перекладу забезпечує зв’язок читача з оригінальним текстом. Саме оригінальність допомагає зберегти унікальний «голос» автора, який проявляється у його стилі, підході до викладу думок, виборі слів і структуруванні речень. Іноді стиль автора настільки відмінний, що його

важко відтворити без втрати значення або впливу на читача.

Крім того, оригінальність передбачає увагу до культурного контексту. Відтворення особливостей ідіом, фраз або слів, специфічних для мови оригіналу, допомагає передати атмосферу часу, місця чи певної соціальної групи. Переклад без адаптації культурного змісту може виглядати штучним або викликати нерозуміння.

Перекладачам доступні кілька методів, які допомагають зберегти атмосферу та оригінальність тексту:

- адаптація культурних аспектів: Замість дослівного перекладу культурно специфічних фраз чи відсилок перекладач може замінити їх еквівалентами, які мають подібне значення або ефект у мові перекладу. Наприклад, замість дослівного перекладу англійської ідіоми «break the ice», яка означає «зав'язати розмову», можна використовувати аналогічний вираз на кшталт «розтопити лід».

- збереження стилістичних особливостей автора: Важливо зберігати унікальні мовні звороти та стиль автора. У роботах зі складною синтаксичною структурою чи насиченою метафорами перекладач повинен уважно аналізувати кожен елемент, аби зберегти ідею, але не порушити загальну стилістику.

- транскрипція і транслітерація: Коли в тексті трапляються імена, назви місць або певні терміни, які мають особливе значення, перекладач може зберегти їх в оригінальному вигляді або адаптувати під фонетичні й граматичні особливості цільової мови. Це дозволяє зберегти унікальність тексту і водночас полегшує сприйняття для читача.

- творчий підхід до передачі образності: Коли в тексті є метафори або порівняння, перекладач повинен або зберегти їх дослівно, або замінити на схожі образи, що викликатимуть аналогічний емоційний відгук. Це вимагає творчого підходу, щоб знайти відповідні еквіваленти, які збережуть задум автора.

- контроль якості та редагування: Перекладені тексти потребують

ретельного редагування, аби впевнитись, що перекладач зберіг атмосферу і оригінальність, не порушивши зрозумілість. Часто корисно залучити носіїв мови, щоб оцінити, чи вдалося зберегти емоційний і культурний вплив оригіналу.

Вплив перекладача на якість тексту. Перекладач виконує роль «співавтора», адже від його рішень залежить, як саме текст сприйматиметься в іншій культурі. Тому важливо, щоб він був не лише фахівцем у мовах, а й культурним медіатором, здатним побачити зміст ширше, ніж це передбачає звичайне знання мов. Від здатності перекладача адаптуватися до різних стилів і тонів залежить, наскільки близьким до оригіналу буде перекладений текст.

Зберегти атмосферу та оригінальність – це непростий виклик, що вимагає від перекладача високого рівня майстерності, інтуїції та креативності. Саме це дозволяє твору залишатися «живим» у новому мовному просторі, даруючи новій аудиторії можливість повністю зануритись у задум автора.

Переклад, який зберігає атмосферу і оригінальність, є важливим елементом культурного обміну. Він дозволяє не тільки ознайомитися з текстом на іншій мові, але й зрозуміти емоційний та культурний фон, в якому цей текст був створений. Перекладач, який вміло поєднує мовну майстерність із культурним баченням, зможе передати не лише зміст, а й душу оригіналу, роблячи переклад повноцінним і яскравим.

Порівняльний аналіз українських перекладів творів Бруно Шульца

Бруно Шульц – видатний польсько-єврейський письменник, що народився на території сучасної України, у місті Дрогобич, та створив унікальну літературну спадщину, що поєднує елементи магічного реалізму, символізму й сюрреалізму. Його творчість, зокрема збірки «Цинамонові крамниці» та «Санаторій під клепсидрою», перекладена багатьма мовами світу, включаючи українську. Українські переклади Шульца мають на меті не лише донести зміст його творів, а й відтворити їх неповторну атмосферу,

багату метафорами та психологічними нюансами. Порівняння українських перекладів дозволяє краще зрозуміти, як різні інтерпретації впливають на сприйняття творів Шульца в українському контексті.

Українські перекладачі Бруно Шульца: короткий огляд

Серед найвідоміших українських перекладачів Бруно Шульца виділяються Юрій Андрухович і Михайло Москаленко. Їхні переклади відображають два різних підходи до інтерпретації стилю Шульца: один із акцентом на художній атмосфері та естетиці, інший – на точності передачі деталей та культурних відсилок. Обидва перекладачі намагалися передати унікальну поетичну та символічну мову Шульца, яка поєднує складні звороти, ритмічні структури й химерні образи.

Викликами перекладу творів Бруно Шульца завжди можна вважати такими:

- стиль і метафоричність. Шульц відомий своїм багат шаровим стилем, у якому магічний реалізм межує з елементами готики та сюрреалізму. Перекладачам потрібно було зберегти складну метафоричну структуру текстів, щоб відобразити дивовижний світ, створений Шульцем.

- поетичний ритм і синтаксис. Ритм і структура речень у творах Шульца часто мають велику роль у створенні настрою. Оригінальний текст містить багато довгих, розлогих речень, що складні для перекладу без втрати змісту та атмосфери.

- культурні відсилки та особливості польської мови. Шульц писав з огляду на культурні реалії міжвоєнної Польщі, використовуючи місцеві ідіоми, діалектизми та інші лінгвістичні особливості. Передача цих елементів українською мовою є викликом, оскільки перекладачеві потрібно адаптувати або замінити їх на еквіваленти, зрозумілі українському читачеві.

Проведемо порівняльний аналіз перекладів Юрія Андруховича та Михайла Москаленка. Переклад Юрія Андруховича відзначається великою увагою до поетичності й естетики тексту. Андрухович намагається передати символіку, використовуючи поетичні звороти і зберігаючи оригінальні

образи. Наприклад, у перекладі деяких описів Шульцових «Динамонових крамниць» Андрухович створює яскраві, насичені деталі, що передають магічний реалізм твору [19].

Михайло Москаленко, навпаки, зосереджується на точності й ясності, детально передаючи оригінальний сенс тексту. Москаленко прагне зберегти метафоричну структуру Шульца, проте його переклад виглядає більш стриманим і точним. Він часто використовує українські відповідники, які чітко передають зміст, але можуть бути менш яскравими в естетичному плані порівняно з перекладом Андруховича.

Андрухович часто адаптує синтаксис оригіналу, щоб забезпечити легкість і ритмічність українського тексту. Довгі речення Шульца, насичені описами й метафорами, можуть виглядати у його перекладі більш «українізованими», з коротшими й простішими структурами [79].

Москаленко натомість зберігає складну структуру речень і ритм оригінального тексту. Він прагне залишити синтаксис близьким до оригіналу, що створює у перекладі атмосферу відповідну оригінальному твору, хоча іноді може здаватися дещо важчим для читання.

Культурні відсилки – один із найскладніших аспектів у перекладі Шульца. Андрухович часто замінює певні локальні польські терміни або образи на українські аналоги, щоб зробити текст зрозумілішим для українського читача, особливо якщо йдеться про місцеві назви або поняття, які можуть бути не зовсім знайомими українському читачеві.

Москаленко більш схильний залишати польські відсилки, зберігаючи максимальну автентичність. Наприклад, в описах архітектури Дрогобича він залишає назви вулиць і об'єктів польською мовою, що додає перекладу історичної точності та автентичності, але може вимагати пояснень.

Вплив перекладацьких підходів на сприйняття творів Шульца

Переклад Андруховича наближає текст до сучасного українського читача, роблячи його менш формальним і більш доступним. Це може сприяти популяризації творчості Шульца серед ширшої аудиторії. Переклад

Москаленка орієнтований на збереження максимальної автентичності, що є цінним для читачів, які хочуть відчувати атмосферу міжвоєнного Дрогобича та більше дізнатися про світ Шульца без суттєвих адаптацій [80].

Обидва підходи – Андруховича й Москаленка – є цінними, оскільки дозволяють українському читачеві знайомитися з творчістю Шульца з різних сторін. Андрухович пропонує доступну, естетичну адаптацію, яка приваблює шанувальників поетичної літератури, тоді як Москаленко фокусується на відтворенні автентичності, що приваблює тих, хто цікавиться історичною та культурною складовою.

Українські переклади Бруно Шульца – це не лише спосіб передати зміст його творів, а й засіб зберегти їх унікальний стиль і атмосферу. Порівняння перекладів Андруховича та Москаленка демонструє, як різні перекладацькі підходи можуть вплинути на сприйняття читачем творчості Шульца. Завдяки цим перекладам українська аудиторія має можливість краще пізнати творчий світ Бруно Шульца, занурившись як у його естетичні, так і культурні виміри.

Зробимо порівняльний аналіз українських перекладів творів Бруно Шульца.

Бруно Шульц, як художник і письменник із Дрогобича, увійшов до храму європейської літератури своїми творами, насиченими атмосферою фантастичного реалізму, сюрреалізму та символізму. Його твори, зокрема «Цинамонові крамниці» і «Санаторій під клепсидрою», стали культовими у Польщі та й у світі і були перекладені багатьма мовами, зокрема й українською. Серед українських перекладів виділяються роботи Михайла Москаленка, Юрія Андруховича, Віктора Дмитрука і Андрія Павлишина [70, 76]. Кожен із цих перекладачів застосував свій унікальний підхід, зосереджуючись на збереженні авторського стилю, тональності та культурних відтінків, що і визначає різницю в їх інтерпретації творчості Шульца.

Українські переклади творів Шульца мають особливе значення, оскільки він народився і жив на території сучасної України, що додає текстам

особливого культурного контексту. Перекладачі намагалися донести до українського читача не лише зміст, а й автентичний колорит Дрогобича, з яким пов'язане багато образів і символів у текстах Шульца. Кожен із перекладачів мав на меті зберегти атмосферу його творів, передати унікальний стиль і створити близьке знайомство з його світом. Наведемо кілька перекладачів і зазначимо їхні наукові доробки у сфері перекладознавства.

Михайло Москаленко – один із перших українських перекладачів творів Шульца, що вирізняється зосередженістю на точності й стилістичній близькості до оригіналу. Москаленко прагнув максимально зберегти структуру і синтаксис польських текстів Шульца, що дозволило створити переклади, найближчі до стилю й ритму оригіналу. Його переклад часто виглядає «важким» через збереження складних речень і метафор Шульца, проте такий підхід дозволяє передати текст із максимальним збереженням його глибини й емоційного забарвлення. Москаленко зберігав навіть локальні відсилки й польські реалії, що наближає читача до культурного контексту оригіналу, хоч іноді може ускладнити сприйняття тексту.

Михайло Москаленко у своїх перекладах приділяє велику увагу збереженню оригінального ритму та складності синтаксису Шульца. Він прагне передати багатозначні образи та іносказання, що створюють відчуття магічного простору. Москаленко зберігає довгі, метафоричні речення, що дозволяє досягти ефекту розмитої реальності. Наприклад, опис «безкінечного коридору крамниць», який у Шульца є метафорою нескінченності та таємничості людської свідомості, зберігається у Москаленка майже без адаптації, дозволяючи відчувати первісний сенс цього образу. Проте така точність робить переклад дещо важчим для сприйняття, що може впливати на легкість розуміння фантастичних елементів.

Юрій Андрухович, відомий український письменник і перекладач, створив більш адаптовану версію творів Шульца, зберігаючи дух текстів, але водночас наближаючи їх до українського читача через спрощення синтаксису

й адаптацію окремих культурних елементів. Андрухович приділяє увагу передачі художньої атмосфери, використовуючи поетичні й образні вирази, які зберігають символічність, але роблять текст більш легким для сприйняття. Його переклад є водночас і художньою адаптацією, яка наближає твори Шульца до сучасного українського читача, що, на думку багатьох літературознавців, допомагає краще відчутти магічний реалізм і поетичну складову текстів Шульца.

Юрій Андрухович також відомий своєю схильністю до поетичного переосмислення, підходить до фантастичних елементів більш творчо, іноді спрощуючи окремі складні звороти задля досягнення легкості сприйняття. В його інтерпретації образи часто стають менш багатозначними, але більше акцентованими, що робить фантастичні елементи доступнішими для широкого кола читачів. Наприклад, деякі сцени, у яких Шульц використовує складні метафори, Андрухович адаптує, використовуючи простіші, але не менш ефектні образи, що допомагає створити фантастичну атмосферу, не ускладнюючи структуру тексту. Такий підхід робить фантастику у Шульца більш виразною, але може втратити частину глибини оригіналу.

Віктор Дмитрук, перекладач та літературознавець, відзначається більш науковим підходом до творчості Шульца. У своїх перекладах Дмитрук зберігає точність і близькість до польських текстів, як і Москаленко, але одночасно прагне інтерпретувати текст, пояснюючи деякі малозрозумілі для сучасного читача фрази або відсилки. Дмитрук, подібно до Москаленка, залишає культурні реалії оригіналу, що іноді робить його переклад важчим для сприйняття, але водночас автентичнішим. Дмитрук зосереджується на передачі культурного коду, зберігаючи первісний зміст і стиль Шульца. Він також приділяє увагу поясненням деяких складних образів, що наближає текст до академічного перекладу.

Віктор Дмитрук підходить до фантастичних елементів з позиції максимальної точності. Він зберігає більшість специфічних відсилок і не адаптує їх, залишаючи на розсуд читача досягнення містичної атмосфери

Шульца. Це дозволяє зберегти оригінальній настрій і образність тексту, особливо в описах дрогобицьких локацій, які переповнені фантастичними образами та метафорами. Дмитрук надає перевагу формальному збереженню структури і не спрощує текст, що може ускладнювати сприйняття для читачів, проте надає відчуття автентичності. Цей підхід дозволяє глибше зануритися в сюрреалістичний світ Шульца, але вимагає від читача готовності до складного й часом загадкового тексту.

Андрій Павлишин – перекладач, відомий своїми інтерпретаціями польських авторів, зокрема Бруно Шульца. Його переклади вирізняються творчим підходом до відтворення образів та символів, а також адаптацією складних моментів на український культурний контекст. Павлишин залишає деякі польські відсилки, але намагається передати їх через культурно зрозумілі еквіваленти. Його переклад зберігає емоційну силу і поетичну атмосферу, однак виглядає трохи легшим і доступнішим, ніж переклади Москаленка чи Дмитрука [43].

Перекладач Павлишин намагається знайти баланс між збереженням оригінальної фантастичної атмосфери та адаптацією тексту для сучасного читача. Павлишин часто застосовує символічні образи, зберігаючи фантастичні елементи, але адаптуючи їх культурно, щоб український читач зміг глибше проникнути в текст. Наприклад, у сценах з метаморфозами, де Шульц створює сюрреалістичні трансформації, Павлишин намагається зберегти метафоричність, але використовує більше зрозумілих аналогій, що сприяє легкості сприйняття. Такий підхід дозволяє зберегти фантастику, не втрачаючи основних сенсових шарів [44, с. 461-466].

Зробимо порівняльний аналіз україномовних перекладів перекладачами, виділивши такі основні

- передача стилю та метафоричності. Москаленко та Дмитрук орієнтуються на точне відтворення стилістичних особливостей Шульца. Їхні переклади зберігають довгі, складні речення, насичені метафорами та алегоріями. Це дозволяє зберегти автентичність, але водночас створює більш

«формальний» стиль. Андрухович і Павлишин, навпаки, роблять текст легшим для сприйняття, замінюючи деякі складні структури на коротші та простіші, що робить текст динамічнішим і, можливо, зрозумілішим для сучасного читача.

- адаптація культурних елементів. Андрухович і Павлишин прагнуть адаптувати певні культурні відсилки до українського читача. Наприклад, вони можуть замінити польські ідіоми на їхні українські відповідники, що зберігає сенс, але робить текст ближчим до українського контексту. Москаленко та Дмитрук залишають більшість польських реалій без адаптації, що зберігає відчуття польської культури міжвоєнного періоду, але іноді може ускладнювати сприйняття.

- синтаксис і ритм. Москаленко і Дмитрук залишають синтаксис і структуру речень максимально близькими до оригіналу, тоді як Андрухович і Павлишин використовують більш розділені й короткі фрази. Це дозволяє останнім створити легкий для читання текст, що більше підходить для широкого кола читачів.

- роль перекладача. Москаленко і Дмитрук діють більше як дослідники, залишаючи багато елементів польського оригіналу, що дозволяє читачам відчувати польсько-єврейський колорит текстів. Андрухович і Павлишин, у свою чергу, виконують функцію «культурних медіаторів», адаптуючи текст до українського культурного простору та намагаючись зберегти його художню складову.

Кожен з українських перекладів творів Бруно Шульца – це унікальна інтерпретація, що відображає бачення і підхід перекладача до завдання збереження стилю і змісту оригінального тексту. Москаленко і Дмитрук залишають текст максимально автентичним, зберігаючи історичні й культурні елементи, тоді як Андрухович і Павлишин наближають його до сучасного українського читача, роблячи текст легшим для сприйняття. Порівняння перекладів дозволяє побачити багатогранність творчості Шульца, а також те, як перекладачі розкривають її для української аудиторії,

надаючи можливість ближче познайомитися зі спадщиною цього видатного письменника.

Підкреслимо специфіку перекладу фантастичних елементів у творах Бруно Шульца, і зробимо порівняльний аналіз.

Твори Бруно Шульца, зокрема його збірки «Цинамонові крамниці» та «Санаторій під клепсидрою», сповнені елементів фантастики та магічного реалізму. Фантастичні образи, що органічно вплетені у побутові та культурні контексти міжвоєнної Польщі, створюють особливу атмосферу. Для перекладачів цей художній стиль становить великий виклик, оскільки вони мають зберегти не лише сюжет, але й унікальний колорит фантастичних елементів, які є невід'ємною частиною світогляду Шульца. У цій статті розглянемо, як українські перекладачі – Михайло Москаленко, Юрій Андрухович, Віктор Дмитрук і Андрій Павлишин – передають фантастичні елементи у своїх інтерпретаціях творів Шульца.

Як ми вже писали, що фантастика в творах Шульца – це не окремий жанровий прийом, а органічна складова його оповідної манери. Магічні та містичні образи, як наприклад дивовижні магазини, що перетворюються в нескінченні лабіринти, візії загадкових тварин чи метаморфози героїв, надають буденному нових відтінків і перетворюють звичайний світ на сюрреалістичне полотно. Фантастика у Шульца не відділяється від реальності чіткою лінією: навпаки, вона переплітається з нею, створюючи відчуття паралельного виміру, в якому чудесне є не менш реальним, ніж повсякденне.

В процесі дослідження виділяємо вплив перекладацьких підходів на сприйняття фантастичних елементів:

- ритм та синтаксис: Москаленко та Дмитрук зберігають довгі, часто складні речення Шульца, що створює атмосферу заглиблення у фантастичний світ, але робить текст дещо важчим для сприйняття. Андрухович і Павлишин адаптують синтаксис, що робить текст більш плавним, але частково втрачає глибинний ефект загадковості, притаманний оригіналу.

- поетична мова та метафорика: Андрухович прагне створити легший для сприйняття текст, часто адаптуючи метафори, що робить фантастику доступнішою. Москаленко і Дмитрук, навпаки, зберігають оригінальну метафоричну складність, що може бути важким для розуміння, але зберігає автентичність стилю Шульца.

- культурні реалії та відсилки: Павлишин і Андрухович адаптують культурні відсилки, надаючи тексту української ідентичності, що робить фантастику зрозумілішою. Москаленко і Дмитрук зберігають більшість польських реалій, що додає тексту автентичності, але вимагає від читача більших знань про польську культуру.

Фантастика у творах Бруно Шульца – це складний, багатогранний елемент, який українські перекладачі інтерпретують по-різному. Москаленко і Дмитрук зосереджуються на збереженні автентичності, що створює глибокий, складний для сприйняття текст. Андрухович і Павлишин, адаптуючи текст, роблять фантастику більш доступною та зрозумі

Тому, одним із головних завдань українських перекладачів є збереження атмосферності фантастичних елементів крізь призму культурних контекстів, не втрачаючи при цьому автентичності мови та стилю Шульца. Адже його сюрреалістичні образи вимагають гнучкого підходу, який дозволяє передати фантастичне, не спрощуючи його і не втрачаючи поетичності.

ВИСНОВКИ

Відтворення стилістики і авторської мови Бруно Шульца в українських перекладах є складним і багатогранним процесом, що вимагає від перекладача глибокого розуміння, і як правило знання, культурного контексту, лексики та синтаксису польської мови. Збереження автентичності тексту, його багатозначності і метафоричності – це головне завдання, що стоїть перед перекладачем. Українські переклади творів Шульца, які зберігають його унікальний стиль і авторський голос, дозволяють читачеві глибше зануритися в світ фантастичного реалізму, створений письменником, і відчути всі грані його творчості.

Емоційна насиченість і психологічна глибина – ще одна важлива характеристика прози Шульца. Він заглиблюється у внутрішній світ своїх персонажів, передаючи їхні страхи, сумніви, мрії і сни. Для передачі емоційної глибини перекладачі використовують лексичні засоби, які зберігають тонкі відтінки почуттів, уникаючи спрощень.

Доведено, що перекладачі повинні дотримуватися тональності оригіналу, зберігаючи складну і багатогранну мову, що передає емоційні переживання героїв. Наприклад, заміна описових епітетів або синонімів може змінити емоційний відтінок, тому вибір лексики є надзвичайно важливим, щоб читач мав змогу відчути ті самі емоції, що й у оригіналі.

Розглядаючи нові ключові аспекти перекладу крізь призму міжкультурної комунікації, нам важливо було узагальнити те, що відтворення національно-культурних особливостей у перекладі є надзвичайно важливим. Висвітлюючи переклад як мовне й культурне явище, особливо уважно акцентуємо на ролі перекладача – невід'ємної складової міжкультурного спілкування. І як правила завданнями перекладача є: подолання мовного бар'єра та встановлення зв'язку між представниками різних культур.

З'ясовано, що переклад на українську мову елементів фантастичного

реалізму в творах Бруно Шульца є надзвичайно складним і тривалим завданням, що вимагає від перекладача не лише знання мови, а й розуміння культурного контексту, емоційної та естетичної складових твору. Збереження стилю та атмосфери вимагає від перекладача творчого підходу, гнучкості у виборі лексики, структур та методів адаптації. Успішно виконаний переклад фантастичного реалізму дозволяє іншомовним читачам повноцінно вникнути, відчувати і зрозуміти неповторну магічну атмосферу, яку створив автор, що і стане, в результаті, справжнім мостом між культурами.

Фантастичний реалізм, ми вважаємо, є літературним напрямом, який дозволяє авторам експериментувати з межами реального та вигаданого. Завдяки поєднанню елементів реалізму з фантастичними мотивами, цей стиль розкриває нові аспекти людської природи та світу навколо нас. Творчість Бруно Шульца є яскравим прикладом використання фантастичного реалізму, де незвичні образи та глибокий символізм створюють неповторну атмосферу та дозволяють читачам відчувати всю складність та різновекторність світу, описаного автором.

Зазначено, що фантастичний реалізм, як літературний напрям, виник на основі реального і вигаданого світів, поєднуючи елементи звичайної дійсності з фантастичними мотивами. Цей стиль дозволяє авторам використовувати реалістичні описи повсякденного життя, але в той же час розширювати межі реальності за допомогою елементів фантастичного.

Досліджено, що основною характеристикою фантастичного реалізму є поєднання двох рівнів: реального та ірреального. Фантастичне у тих творах дуже часто органічно інтегрується в повсякденне життя, створюючи атмосферу загадковості, міфічності та таємничості. Герої, події та обставини можуть бути реалістичними, але водночас сповнені дивними, незвичними рисами, що надають їм додаткового значення. Фантастичний реалізм дозволяє заглибитися в внутрішній світ героїв творів, відкриваючи їхню психологію та філософські роздуми через призму незвичайних подій.

Також ми виділили, що одним із найважливіших аспектів

фантастичного реалізму є мова. Мова творів, що належать до цього напрямку, зазвичай є поетичною та насиченою певними образами. Використання епітетів, метафор, гіпербол та інших художніх засобів допомагає створювати атмосферу, де фантастичне виглядає органічно й природно з реалістичним. Це не лише сприяє відчуттю «живої реальності», але й дозволяє передати глибинний зміст, який стоїть за поверхневим сюжетом.

Таким чином, фантастичний реалізм виступає не просто як літературний напрям, а як спосіб розуміння світу, де немає чіткої межі між реальністю та вигадкою. Він дозволяє побачити у звичайному магічне та зрозуміти, що наша дійсність багатогранніша, ніж здається на перший погляд.

Переклад на українську мову творів у стилі фантастичного реалізму вимагає точного відтворення лексичних і структурних елементів, що формують атмосферу твору. Наприклад, використання певної лексики, що викликає відчуття містики чи тривожності, є частиною стилю, а збереження специфічної синтаксичної структури (наприклад, довгих речень, інверсії) створює у читача відчуття сюрреалістичності. Зміна цих елементів може призвести до втрати атмосфери фантастичного реалізму і, як наслідок, змінити сприйняття твору.

Переклад фантастичного реалізму є надзвичайно складним завданням, що вимагає від перекладача не лише знання мови, а й розуміння культурного контексту, емоційної та естетичної складових твору. Збереження стилю та атмосфери вимагає від перекладача творчого підходу, гнучкості у виборі лексики, структур та методів адаптації. Успішний переклад фантастичного реалізму дозволяє іншомовним читачам повноцінно відчувати і зрозуміти неповторну атмосферу, яку створив автор, і є справжнім мостом між культурами.

Переклад творів Бруно Шульца українською мовою стикається з низкою викликів, що стосуються адаптації, збереження стилістики та автентичності тексту. Один з основних викликів – це збереження оригінального ритму та емоційної насиченості тексту, що вимагає від перекладача глибокого

розуміння мови і стилю автора.

Щоб передати унікальну стилістику Шульца, українські перекладачі часто застосовують креативний підхід: вони намагаються максимально зберегти синтаксис і метафори оригіналу, навіть якщо це ускладнює текст для сприйняття. У випадках, коли прямий переклад не передає значення достатньо точно, перекладачі адаптують фрази так, щоб зберегти загальну атмосферу і символізм твору.

Переклад творів Бруно Шульца на українську мову – це складний процес, що вимагає від перекладача знань культурного контексту, глибокого розуміння мови оригіналу із знання мови перекладу, а також майстерності в перекладі стилістичних та символічних особливостей. Як ми зазначали раніше, культурні особливості є невід’ємною частиною творів Шульца і саме вони надають його текстам глибини і багатозначності. Перекладач, прагнучи зберегти автентичність і оригінальність, повинен знаходити баланс між адаптацією та точністю, зберігаючи значення і унікальність творів для кожного нового читача.

Переклад творів Бруно Шульца на українську мову є складною і багатоаспектною задачею яка стоїть перед перекладознавцями, оскільки ці тексти насичені культурними особливостями, стилістичними і морфологічними елементами, реалістичними і фантастичними мотивами, що глибоко пов'язані з польською та єврейською і в той же час українськими традиціями. Тому при виконанні перекладів виникає дуже багато проблем при передачі оригінальності текстів, їх мотивів, стилістичності і структури зокрема.

Проблеми передачі культурних особливостей у творах Бруно Шульца охоплюють як лінгвістичні, так і культурологічні аспекти, включаючи специфіку мови, символіку, стилістичну багатогранність і історичний контекст. Кожне з цих питань вимагає від перекладача глибокого розуміння як польської культури, так і мови перекладу, а також особливої уваги до авторської інтенції. Рішення цих проблем можливе через глибоке розуміння і

осмислення текстів, змістовне вивчення психології і соціуму де і коли писалися твори, обов'язкове врахування культурної ідентичності, лінгвістичних особливостей, відтворення адаптивних функцій в перекладі. І надважливим залишається, щоб ці переклади зберігали автентичність і глибину оригіналу, аби передати читачеві повне значення і розуміння текстів творів Шульца.

Також доведено, що переклад творів Бруно Шульца на українську мову, вимагає від перекладача глибокого знання культурного контексту, високої мовної компетенції та творчого підходу. Стиль Шульца, його багатозначні образи, символіка, культурні відсилання і психологічна глибина роблять його твори унікальними та складними для перекладу. Основною проблемою залишається збереження оригінальності тексту, яка можлива лише за умови, що перекладач знайде баланс між точністю та адаптацією. Культурні контексти у його творах – це не просто фон, а невід'ємна частина їхньої структури і змісту, яка вимагає збереження. Попри всі виклики, переклад Шульца відкриває унікальні можливості для міжкультурного обміну, що робить його творчість доступною і зрозумілою читачам з різних культур. Перекладач, який майстерно передає ці культурні аспекти, робить значний внесок у збереження спадщини Бруно Шульца для нового покоління читачів.

Отже, переклад – це мистецтво, що вимагає не тільки глибокого розуміння мови, але й вміння відчувати та передати атмосферу оригінального тексту. Високоякісний переклад передбачає збереження емоційного і культурного контексту, а також стилістичних особливостей, що робить текст автентичним і близьким до його первісного змісту. Переклад культурної специфіки та фольклорних мотивів у творчості Бруно Шульца є надзвичайно складним завданням, яке вимагає від перекладача високої майстерності та глибокого розуміння культурного контексту. Зберегти автентичність творів, не втративши їх символічного й емоційного навантаження, є викликом, але й нагодою для подальшого збагачення літературного досвіду. Через ретельне відтворення фольклорних мотивів, культурних конотацій та індивідуальних

особливостей стилю, перекладач може зберегти той унікальний світ, що його створив Шульц, і зробити його доступним для читачів у різних культурних середовищах.

Тому ми вважаємо, що одним із головних завдань українських перекладачів є збереження атмосфери і духу фантастичних елементів крізь призму культурних контекстів, не втрачаючи при цьому автентичності мови та стилю Шульца. Адже його сюрреалістичні образи вимагають гнучкого підходу, який дозволяє передати фантастичне, не спрощуючи його і не втрачаючи поетичності. А, отже, переклад творів Бруно Шульца українською – це значуща культурна праця, яка об'єднує мовні та культурні аспекти. Такий переклад дозволяє українському читачеві ближче познайомитися з духовним і культурним світом Шульца, глибше осягнути ідейний простір його творів і, водночас, наблизитися до багатогранного культурного спадку Галичини. Цей переклад є яскравим прикладом того, як культурний контекст стає мостом, що з'єднує минуле і сучасне, дозволяючи зануритися в чарівний світ літератури. Можливість збереження культурних контекстів через примітки та адаптацію дає змогу іншомовному читачеві відчувати не тільки сюжет, але й глибший символізм, відображений у тексті. Це дозволяє зробити твори Шульца доступними для широкої аудиторії, зберігаючи їхню культурну цінність і унікальність.

Доведено, що основним завданням літературознавців і перекладознавців є зберегти атмосферу змісту твору та його оригінальність, оскільки це непростий виклик, що вимагає від перекладача високого рівня майстерності, інтуїції та креативності. Саме це дозволяє твору залишатися «живим» у новому мовному просторі та у новій аудиторії сучасного читача, даруючи цій новій аудиторії можливість повністю зануритись у задум автора.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 17.11.2024) : дом ЛИБРОКОМ, 2010. 576, С. 64
2. Андрухович Ю. Геопоетика. Диявол ховається в сирі. *Вибрані спроби 1999 – 2005*. Київ : Критика, 2007. С. 141–236.
3. Андрухович Ю. У старих помешканнях бувають кінати, або Я знав одного капітана. *Варіації на тему Шульцового простору (з додатком часу)*. Бруно Шульц : тексти і контексти : Матеріали VI Міжнародного Фестивалю Бруно Шульца у Дрогобичі / за ред.: В. Меньок. Дрогобич: Посвіт, 2016. С. 21–39.
4. Меньок В. Антологія наукових матеріалів трьох міжнародних фестивалів Бруно Шульца в Дрогобичі : Полоністичний науково-інформаційний центр ім. Ігоря Менька. Дрогобич, 2008. 160 с.
5. Балахтар В. В., Балахтар К. С. Адекватність та еквівалентність перекладу. URL : <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm> (дата звернення: 17.09.2024).
6. Болецький В. Венера з Дрогобича (про Бруно Шульца) / з пол. переклала Жанна Слоньовська. Львів: Літопис, 2022. 252 с.
7. Бреславська С. Прокоп'як П. Jestem z Drochobycza. Я – з Дрогобича Збірник. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2022. 60 с.
8. Бруно Шульц (1892 – 1942): бібліографічний покажчик / уклад. Н. М. Рішаві. Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Бібліотека. Дрогобич : РВВ ДДПУ ім. І. Франка, 2018. 210 с.
9. Бруно Шульц як філософ і теоретик літератури. *Полоністичний науково-інформаційний центр ім. Ігоря Менька* : Матеріали V Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / редакція Віри Меньок; ДДПУ ім. Івана Франка. Дрогобич : Коло, 2014. 784 с.
10. Бруно Шульц URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. Бруно_Шульц (дата звернення 01.10.2024).

11. Возняк Т. Бруно Шульц. Повернення. Львів: Літопис, 2017. 196 с.
12. Габлевич М. Перекладач – другий автор (про переклад творів Бруно Шульца). *Бруно Шульц і культура Пограниччя* : матеріали двох перших едицій Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / наук. ред. В. Меньок. Польський ін-т у Києві. Полон. наук.-інформ. центр ім. І. Менька, ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 2007. С. 207–214.
13. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
14. Головащенко І. Філософія : навчальний посібник /за ред. І. О. Головащенко. Вінниц. нац. техн. ун-т. Вінниця : ВНТУ, 2016. 199 с..
15. Гончаренко Е. П. Питання про художню вірність перекладу проблема реалій. *Гуманітарний вісник. Сер. Іноземна філософія* : всеукр. збір наук. пр. Черкаси : ЧДТ, 2007. 570 с.
16. Гордієнко Н. М. Поняття перекладацької еквівалентності як центральна проблема теорії художнього перекладу. *Філологічні науки. Софія* : «Бял ГРАД-БГ». ООД, 2012. 104 с.
17. Горощенко Т. В. Міжкультурна комунікація в перекладі. *Українська орієнталістика* : [збірник наукових праць], 2007–2008. Вип. 2–3. С. 57–60.
18. Давіденко А. О. Теоретико-методологічні аспекти перекладу. *Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*, 2013. Вип. 27. С. 83-92
19. Давіденко Н. О. Переклад як діалог культур. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2016. С. 25–28.
20. Дроздовський Д. Клепсидра незужитого часу Бруно Шульца. *Кур'єр Кривбасу*, 2011. № 264/265. С. 346.
21. Жук А. В. Художній переклад з точки зору міжкультурної комунікації. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2012. Вип. 34. С. 254–260.

22. Журавель Т. В., Хайдарі Н. І. Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікацій. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Київ, 2016. № 19. Том 2. С. 148-150.
23. Кабаченко І. Л. Міжкультурна комунікація в перекладі. *Актуальні проблеми та методика навчання перекладу* : тези доп. XI наук. конф., м. Харків, 15–16 квіт. 2021 р. Дніпро, 2021. С. 29–30.
24. Каталуччіо Ф. Бруно Шульц та ілюстровані оповідання. *Наукові матеріали III Міжнародного Фестивалю Бруно Шульца у Дрогобичі*. (Дрогобич, 2009 р.). Київ, 2009. С. 177–195.
25. Клименко Л. В. Художній переклад як вид міжкультурної комунікації в контексті євроінтеграції. *Літературознавчі студії*, 2015. Вип. 1(1). С. 228–235.
26. Клех І. Територія сновидінь – мала вітчизна Бруно Шульца. Сучасна рецепція творчості Бруно Шульца. *Наукові матеріали III Міжнародного Фестивалю Бруно Шульца у Дрогобичі*. (Дрогобич, 2009 р. С. 51–70.
27. Козак Т. Б. Особливості художнього перекладу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*, 2015. Вип. 51. С. 221–223.
28. Колошук Н. Переклади з польської поезії у спадщині Івана Гнатюка. *Філологічні науки. Літературознавство*, 2014. № 9. С. 64–69.
29. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : Підручник. Вінниця : «Нова Книга», 2003. 448 с.
30. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства. Вінниця : Нова книга, 2008. 512 с.
31. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посіб. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. 423 с
32. Кравченко С. Художній переклад як діалог культур: семантично-експресивна співвідносність лексичних еквівалентів у польських перекладах української поезії (на матеріалі часопису «*Biuletyn Polsko-Ukraiński*»). *«Філологічні науки. Літературознавство»*. 2013. № 3. С. 57–63.

33. Криса Б. С. Світоглядні аспекти художнього перекладу. Київ, 1985. 127 с.
34. Кузенко Г. М. Культурологічний аспект перекладу у міжмовній комунікації. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 2(2). С. 22–26.
35. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси : Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
36. Мартинович Ю. День народження Бруно Шульца. Геній з Дрогобича, який міг би отримати по війні Нобелівську премію. Еспресо. Захід. 12 липня 2021 р. URL: <https://zahid.espreso.tv/dennarodzhennya-bruno-shultsa-geniy-z-drogobicha-yakiy-mig-bi-otrimati-poviyni-nobelivsku-premiyu>. (дата звернення: 17.11.2024).
37. Маторіна Н. М. Бруно Шульц – письменник і художник, який зближує народи (матеріали для позааудиторної роботи з історії зарубіжної літератури). *Modern Research in World Science* : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 5–7 серпня 2022 р). Львів, 2022. С. 730–735.
38. Мацькович М.Р., Грицик Г.О., Малик В.Я., Малик Т.В. Труднощі перекладу фантастичних творів із збереженням оригінальності тексту. “*Current trends in scientific research development*”: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, 14-16.11.2024, Бостон, США, С.634-646.
39. Меньок В. Міфологізація дійсності як індивідуально-авторська нарація у творчості Бруно Шульца. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. Інозем. мови*. Львів, 2007. Вип. 14. С. 210.
40. Меньок В. Слово від перекладача. Шульц Б. Літературно-критичні нариси. Опрац. та передм. М. Кітовська-Лисяк; пер. з пол. та післям. В. Меньок. Київ, 2012. С. 166–168.
41. Мних Р. Дрогобичанин Бруно Шульц. Коло, 2006. 160 с.
42. Ожогина, Е. П. Культурні аспекти перекладу : Монографія.. Одеса : Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, 2007. 296с.

43. Павлишин А. Бруно Шульц. Харків : Фоліо, 2021. 123 с.
44. Павлишин А. Українські переклади творів та публікації мистецького доробку Бруно Шульца. Шульцівський словник / за редакцією Влодзімежа Болецького, Єжи Яжембського, Станіслава Росєка. Переклад з польської Андрія Павлишина. Київ : Дух і Літера, 2022. С. 461–466.
45. Пахомова, Л. Професійна етика та естетика перекладу. Тези звітної наукової конференції філософського факультету. Львів : Видавництво Львівської політехніки. Львів, 2022. Вип. 19. 263 с.
46. Панас В. Бруно Шульц або інтрига Нескінченності. *Антологія наукових матеріалів трьох міжнародних фестивалів Бруно Шульца в Дрогобичі* / за ред. Віри Меньок; Дрогобич : Полоністичний науково-інформаційний центр ім. Ігоря Менька, 2008. С. 7-16.
47. Петренко М. Іван Гнатюк. На хресній дорозі. *Zaxid.Net*. 16 серпня 2012 р. URL: https://zaxid.net/ivan_gnatyuk_na_hresniy_dorozi_n1262725. (дата звернення: 01.10.2024).
48. Приходько В. Б., Киселюк Н. П., Найдюк О. В. Роль перекладача в міжкультурному діалозі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». Острог : Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9 (77). С. 64–66.
49. Радченко, Л. І. Переклад як культурний феномен: Монографія / Видавець Андрій О. В. Житомир, 2013. 583 с.
50. Ребрій О. В. Сучасні концепції творчості у перекладі : монографія. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 376 с.
51. Ребрій О. В. Вступ до перекладознавства: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків, 2016. 116 с.
52. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
53. Свенх Є. Шульц – галицький письменник». *Антологія наукових матеріалів трьох міжнародних фестивалів Бруно Шульца в Дрогобичі* / за

ред. Віри Меньок. Дрогобич : Полоністичний науковоінформаційний центр ім. Ігоря Менька, 2008. С. 57-76.

54. Сидоренко О. Філософія : підручник. Київ, 2009. 641 с.

55. Скрипник І. Концепт Книги в міфологічному хронотопі текстів Б. І. Антонича та Б. Шульца. *Слово і час*. 2012. № 10. С. 210.

56. Сливинський О. Найновіша польська література в українських перекладах: тенденції та перспективи. *Бруно Шульц і культура Пограниччя : матеріали двох перших едіцій Міжнародного фестивалю Бруно Шульца в Дрогобичі / наук. ред. В. Меньок; Польський ін-т у Києві, Полон. наук.-інформ. центр ім. І. Менька, ДДПУ ім. І. Франка. Дрогобич, 2007. С. 230–237.*

57. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua/sis/index.shtml> (дата звернення: 17.11.2024).

58. Сов'як П. Дрогобицький феномен Бруно Шульц. *Вільне слово*. Київ, 2010.

59. Стріха М. Український художній переклад: між літературою і націєтворенням. К.: Факт-Наш час, 2006. 344 с

60. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу. К.: вид-во К. ун-ту, 2000. 124 с.

61. Твори Шульца. Schulz / forum. URL: <https://schulzforum.pl/ua/bibliografia/podmiotowa> (дата звернення: 17.09.2024).

62. Фіцовський Є. Регіони великої ересі та околиці. Бруно Шульц і його міфологія / Єжи Фіцовський ; пер. з польськ. А. Павлишина. – К. : Дух і Літера, 2010. 544 с.

63. Фролова І. Є. Культурні чинники перекладацької діяльності. *Актуальні проблеми та методики навчання перекладу: тези доп. XI наук. конф., м. Харків, 15–16 квіт. 2021р., Харків, 2021. С. 65–66.*

64. Чопік Г. Бруно Шульц: Українське різночитання: Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під клепсидрою. Львів : Форум видавців, 2004. С. 7–8.

65. Шапочка К. А. Взаємодія культури і перекладу. *«Молодий вчений»*.

2017. № 4.1(44.1). С. 140–143. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv> (дата звернення: 01.10.2024).

66. Шемуда М. Г. Художній переклад як важливий чинник міжкультурної комунікації. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя*. Серія : Філологічні науки. Книга , 2013. С. 164–168.

67. Швачко С. О., Кобякова І. К., Анохіна Т. О. Об'єкти перекладознавства: монографія. Суми : СумДУ, 2019. 222 с.

68. Штепуляк О. С. Міжкультурні аспекти перекладу та їх роль у фаховій підготовці майбутніх перекладачів. *«Молодий вчений»*. Одеса, 2016. № 4.1(31.1). С. 110–113.

69. Шульц Б. (Верон Марселій). Ундуля / переклад з польської С. Бреславська. Збруч. 15.01.2022. URL: <https://zbruc.eu/node/109940> (дата звернення: 01.10.2024).

70. Шульц Б. Книга листів / укл. Єжи Фіцовський; пер. з пол. А. Павлишин. Київ : Дух і літера, 2012. 360 с.

71. Шульц Б. Корицеві крамниці / переклад з польської Леся Герасимчука. Харків : Фоліо, 2022. 189 с. : іл. (Зібрання творів).

72 Шульц Б. Літературно-критичні нариси / опрацювання та передмова – Малгожата Китовська-Лисяк; переклад з пол. та післямова Віра Меньок. Київ : Дух і літера, 2012. 176 с.

73. Шульц Б. Мандрівки скептика. Шульц Б. Літературно-критичні нариси / опрацювання та передмова М. Китовської-Лисяк; переклад з польської та післямова В. Меньок. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. С. 64–66.

74. Шульц Б. Птахи. Друга осінь. Санаторій «Під Клепсидрою» / переклад з польської Микола Яковина. Сучасність : література, мистецтво, суспільне життя. Київ, 1992. № 10 (378). С. 23–41.

75. Шульц Б. Птахи. Ртакі / переклад з польської О. Бунда, Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич : Коло, 2020. 64 с.

76. Шульцівський словник / за редакцією Влодзімежа Болецького, Єжи Яжембського, Станіслава Росека. Переклад з польської Андрія Павлишина.

Київ : Дух і Літера, 2022. 504 с.

77. Шульц Б. Склепи цинамонові / Sklepy cynamonowe / переклад з польської Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич : Видавництво «Коло», 2012. Вид. 1. 72 с.

78. Шульц Б. Склепи цинамонові / Sklepy cynamonowe / переклад з польської Т. Думан, Л. Скоп. Дрогобич: Видавництво «Коло», 2020. Вид. 2. 72 с.

79. Шульц Б. Цинамонові крамниці та всі інші оповідання. (Переклад і післямова Ю.Анхруховича) – Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2012. 384 с.

80. Шульц Б. Цинамонові крамниці та всі інші оповідання в перекладі Юрія Андруховича : оповідання; переклад з польської. Київ : А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2017. Вид. четверте. 384 с.

81. Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під клепсидрою. Львів : Форум видавців, 2004. 360 с.

82. Шульц Б. Цинамонові крамниці [повна збірка] / переклад з польської Іван Гнатюк. Жовтень. Львів, 1989. №2 (532). С. 37–69

83. Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під клепсидрою / Бруно Шульц ; пер. з польськ. Андрія Шкраб'юка. Львів : Просвіта, 1995. 256 с. (Б-ка польськ. л-ри ХХ ст.).

84. Шульц Б. Цинамонові крамниці. Санаторій під клепсидрою. Львів : Просвіта, 1995. 251 с. (Бібліотека польської літератури ХХ століття).

85. Яжембський Є. Як читали і читають Шульца. *Антологія наукових матеріалів трьох міжнародних фестивалів Бруно Шульца в Дрогобичі* / за ред. Віри Меньок. Дрогобич : Полоністичний наук. Інформ.центр ім. Ігоря Менька Дрогобицького держ. пед. ун-ту ім. Івана Франка, 2008. С. 45-55.

86. Якубчак Н. Цинамонові крамниці. Санаторій Під Клепсидрою. Критика. 2006. Січень. Число 1–2 (99–100). URL : <https://krytyka.com/ua/reviews/tsynamonovi-kramnytsi-canatoriy-pid-klepsydroyu> (дата звернення: 01.10.2024).

87. Bartosik M. Bruno Schulz jako krytyk. Kraków : Universitas, 2000. 137 s.

88. Britannic. URL: <https://www.britannica.com/art/Romanticism/Music> (дата звернення: 04.06.2024)

89. Джерело: <https://dovidka.biz.ua/romantizm-v-ukrayini>] (дата звернення: 04.06.2024)
90. Budzyński W. Schulz pod kluczem. – Warszawa, 2001. S. 416.
91. Cambridge Dictionary/ URL: <https://dictionary.cambridge.org> (дата звернення: 04.06.2024)
92. Carli S. Poetry is More Philosophical Than History: Aristotle on Mimesis and Form. *The Review of Metaphysics*. New Haven, 2010. S. 336.
93. Cassirer E, Trans. Fritz C. A. *The Philosophy of the Enlightenment*. California, 1951.
94. Euron P. *Aesthetics, Theory and Interpretation of the Literary*. Boston, 2019
95. Fieguth R. Bruno Schulz i jego cicha krytyka Kafki. *Poezja w fazie krytycznej i inne studia z literatury polskiej*. Warszawa, 2000. P. 402.
96. Ficowski J. *Druga strona autoportretu, czyli nieznanne podanie Brunona Schulza*. Kraków, 2006.
97. Ficowski J. *Regiony wielkiej herezji i okolice: Bruno Schulz i jego mitologia*. Warszawa : Wydawn. Allegro ma non troppo, 2002. S. 521.
98. Ficowski J. *Regiony wielkiej herezji. Szkice o życiu i twórczości Brunona Schulza*. Kraków, 1975.
99. Huxley A. *Music at Night and Other Essays, including Vulgarity in Literature*. ValdeBooks, 2021. 137 p.
100. Lewi H. *Bruno Schulz czyli strategie mesjańskie*. Gdańsk, 2019. P.160.
101. Nawrocka E. *O opowiadaniach Brunona Schulza*. Gdańsk, 1994. S.46. New York, 1940.
102. Panas W. *Księga blasku: Traktat o kabale w prozie Brunona Schulza*. Lublin : Tow. Nauk. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1997. S. 228.
103. Panas W. *Wykład o twórczości Brunona Schulza*. Puławy, 1990. S.6.
104. Schulz Bruno. *Sklepy cynamonowe*. Warszawa: Rój, 1934. 221 s.
105. Schulz Bruno. *Sanatorium Pod Klepsydrą*. Warszawa: Rój, 1937. 263 s.
106. Schulz Bruno. *Jesień*. *Sygnaly*. 1936, nr 17, s. 4.

107. Schulz Bruno. Republika marzeń. Tygodnik Ilustrowany. 1936, nr 29, s. 554–556.
108. Schulz Bruno. Kometa [z rysunkami Eggi Haardt]. Wiadomości Literackie. 1938, nr 35, s. 2–3.
109. Schulz Bruno. Ojczyzna. Sygnały. 1938, nr 59, s. 7.
110. Schulz Bruno. Sklepy cynamonowe (zbiór). URL: <https://wolnelektury.pl/media/book/pdf/schulz-sklepocynamonowe.pdf> (дата звернення: 04.06.2024)
111. Słownik schulzowski / Oprac. i red. W. Bolecki, J. Jarzębski, St. Rosiek. Gdańsk, 2003. 449 s., 281 ilustr.; Wyd. drugie. Gdańsk, 2006. 467 s.
112. Witkiewicz S. Wywiad z Brunonem Schulzem // Tygodnik Ilustrowany, № 17, 1935